

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

107. koosolek.

16. detsembril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Eesti Vabariigi 1931./32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.
5. Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seadus — III lugemisel.
6. Vangistusseadustik — III lugemisel.
7. Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni, statuudi ja allakirjutamisprotokolli kinnitamise seadus — II lugemisel.
8. Linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutamise lepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
9. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus nr. 2 — II lugemisel.
10. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

C. Schilling'i (sks-r) ja J. Voiman'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:
1. piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse muutmise ja täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;
2. riigi eelarve seaduse täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:
rahaasjanduse komisjoni J. Voiman'i asemele J. Klesment (stp);

Diskonto Panga ja riiklikkude pankade vahekorra selgitamise erikomisjoni V. Hasselblat (sks-r).

4. Eesti Vabariigi 1931./32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Suursööb: Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seadusega nõutakse riigi tulevase 1931./32. a. eelarve korras eelkrediite järgmisteks ülesanneteks: 1) Teedeministeeriumi maanteed ja ehituseosakonna alal mitmesuguste maanteed väliste eeltööde tegemiseks, mida talvisel ajal ära teha saab, nagu kruusavedu, kivide vedu j.n.e. — Kr. 691.135. 2) Postivalitsuse alal nõutakse samuti eelkrediiti, et võiks sõlmida lepinguid ja ära tellida talvel mitmesuguseid materjale postivalitsuse alal, mida võiks suvel välistööde alal kasutada.

Õieti on valitsuse poolt Riigikogule esitatud kaks seaduseelnõu eraldi: üks maanteedehituseosakonna alal ja teine postivalitsuse alal. Rahaasjanduse komisjon, liites need kaks eelnõu, ühines kõigi valitsuse poolt ettetoodud põhjendustega ja esitab selle eelnõu muutmata kujul Riigikogule vastuvõtmiseks. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajaga I ja II lugemise vahel.

5. Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seadus — III lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja A. Sõster.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel juhataja korraldusel paragrahvide teksti ettekandmist ei olnud, ma jätan samuti ära teksti ettekandmise ka III lugemisel.

(Pealkiri.)

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Selle seaduse arutamise juures on ilmsiks tulnud üllatavad andmed,

nimelt et meil 1.000 õpilase kohta on 33 põllutöökooli. Meil on läbi viidud tänava aasta praeguse valitsuse ajal suur koondamine algkoolide alal, on surutud kokku algkooliklassid nii ühe õpetaja alla, et see õppetööd otse halvab. Algkool on aga väärtus meie riigi elus, millele ei saa nii kergesti käega heita, nagu on viimasel ajal meie haridusepoliitika juhid seda teinud. Ei saa õppetööd algkoolis halvata. Kahjuks on aga seda väga paljudes algkoolides tehtud. Seda on tehtud koondamise tähe all. Kui meie nüüd aga kõrvu seame selle kokkutõmbamise, mis on tehtud algkoolide alal, rahvakooli alal, kui meie seda kõrvutame selle laiutamisega, mis põllutöökoolide alal on võimalikuks peetud, siis meie näeme, kuidas siin äärmusest äärmusse minnakse. Tõsi, Eesti rahvas on ka põlduhariv rahvas. Põllutöökoolid on tarvilikud, nende eest tuleb hoolt kanda, tulevad nad seada sarnasesse seisukorda, kus nad oma ülesandeid kõige paremini täidavad. Mina ei asu ka mitte seisukohal, et siin koondamise tähe all tuleks hakata piirama õppetööd ka põlduhariduse levitamise alal. Seda ei tule teha. Aga Eesti riik on väikene, ei ole tarvis igasse maakonda kolme-nelja kooli, seda ei ole tarvis. Meie riik on sedavõrt väikene ja küllalt on, kui maakonnas on ükskaks põllutöökooli, siis peaks kool ka neile kättesaadav olema, kes seal elavad. Põllutöökoolide kätte on antud suured talud. On üksikud asutused, mis teistele ministereeriumidele kuulusid, lammutatud selle tähe all, et maad ja mõisasüdamed saaks põllutöökoolide alla võtta. Ja seda võrku täiendatakse ikka. Aga mis kõnelevad arvud? Arvud kõnelevad, et siin tuleb kokku tõmmata. Siin tuleb otsustamisele küsimus, kas viia need koolid hariduseministeeriumi või Põllutööstusministeeriumi alla. Ükskõik kuidas küsimust ka otsustatakse, aga see ministeerium, kelle alla põllutöökoolid jäävad, on otse kohustatud lähemal ajal ette võtma tarvilikke uuendusi ses mõttes, et koolid saaksid nii viisi korraldatud, nagu see otstarbekohasusele vastab, ja niiviisi, et siin enam liialdustega ja laiutustega tegemist ei ole, nagu praegu. Tuleb kokku hoida ja üksikud koolid tulevad kahtlemata sulgeda. See, mis praegu põllutöökoolide alal sünnib, on analoogiline nähtus meie eksporttapamajadele.

A. H e r m a n n (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse vastuvõtmise juures on huvitav teada, mida arvab põllutöö kutsehariduse korraldamisest

Eesti Vabariigi Riigikontrolör. Ma kannaksin selleks ette mõned kohad Riigikontrolöri esitise Vabariigi Valitsusele käesoleval sügisel.

„Jälgides Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud põllumajandusliikude kutsekoolide võrgukava teostamist, võib tähele panna, et nimetatud kava teostamine on seotud kuludega, mis tunduvad riigikassale liigselt koormavana.

Põllutööstusministeeriumi 1929./30. aasta aruande järgi langeb kulu ministeeriumi otsekoheses korralduses olevates põllumajandusliikudes koolides keskmiselt ühe õpilase kohta Kr. 516, kõikudes üksikutel juhtudel kr. 327 kuni kr. 821.

Peale selle riik andis 1929./30. a. põllumajandusliikude kutsekoolide alal: 1) stipendiume õpetajate ettevalmistamiseks Tartu ülikooli põllumajandusetteaduskonnas Kr. 1.400 ja Kehtna tütarlaste majapidamise koolis Kr. 800; 2) toetuseks õpilastele Kr. 800; 3) tasuta tarbe- ja küttepuud Kr. 18.274,28 väärtuses ja 4) erakorralist krediiti Kr. 53.900,42. Vaatamata neile suurtele kuludele väheneb õpilaste arv põllumajandusliikudes kutsekoolides järjekindlalt.

Põllutööstusministeeriumi andmetel oli õpilasi põllutöökeskkoolides 1926./27. a. — 182, 1927./28. a. — 173 ja 1929./30. a. — 168; kaheaastastes põllutöökoolides 1926./27. a. — 408, 1927./28. a. — 348 ja 1929./30. a. — 304; üheaastastes põllutöökoolides 1926./27. a. — 45, 1927./28. a. — 45 ja 1929./30. a. — 42. Ainult $\frac{1}{3}$ osa koolides on normaalarv õpilasi, kuna enamuse koolidest kannatab õpilaste puuduse all suuremal või vähemal määral; näiteks Vigala kaheklassilises põllutöökoolis võiks olla 45 õpilast, tõelikult on aga 26.“ (O. G u s t a v s o n, stp: Palju õpetajaid?) Õpetajad tulevad pärast. „Helme kaheklassilises koolis võiks olla 45 õpilast, on 26, Pollis võiks olla 60, on 42, Vana-Võidus võiks olla 25, on 16, Petseris võiks olla 20, on 15, Toomal võiks olla 30, on 25, Orgital võiks olla 25, on 18, Säreveres võiks olla 30, on aga 15.

Ka ettenähtud õpilaste täisnorm koolides tundub liiga väikesena, eriti Vana-Võidus, Petseris, Toomal, Orgital, ja Vaekülas.

Põllumajandusliikude koolide kulukust tõstab ka suhteliselt suur õpetajate arv. 1929./30. aastal oli põllumajandusliikudes kutsekoolides üldse 129 õpetajat, 81 tunniandjat ja 1.063 õpilast, sellega tuleb ühe õppejõu kohta keskmiselt 5 õpilast. Näiteks oli, jättes arvestamata tunniandjad

Vigalas ühe õpetaja kohta 6 õpilast, Helmes ühe õpetaja kohta 5 õpilast,“ (K. Ast, stp: Ohoo!) „Pollis ühe õpetaja kohta 8 õpilast, Arknal ühe õpetaja kohta 6 õpilast, Vana-Võidus ühe õpetaja kohta 8 õpilast, Toomal ühe õpetaja kohta 8 õpilast, Kehtnas ühe õpetaja kohta 5 õpilast, Vasulas ühe õpetaja kohta 6 õpilast, Orgital ühe õpetaja kohta 4 õpilast, Säreveres ühe õpetaja kohta 4 õpilast, Vana-Antslas ühe õpetaja kohta 6 õpilast, Karjalas ühe õpetaja kohta 5 õpilast.“ (O. Gustavson, stp: Kuidas see oli?) Iga õpetaja kohta neli õpilast.

„Samuti näib liiga suurena kodumajanduslikkudes koolides ettenähtud õpetajate normaalarv: neli õpetajat 30 õpilase kohta, see on ühe õpetaja kohta 7 õpilast.“ Edasi on juhitud tähelepanu Kehtna kooli aianduseharule, kus õpilaste arv kõigub 6—8 ümber, aga õppejõude on 3, seega 2 õpilast ühe õpetaja kohta. Need on küllalt selged andmed, mis tõendavad, 1) et põllumajanduslikkudes kutsekoolides tõesti laiutatakse, ja 2) et Põllutöoministerium ei ole suutnud küllalt hästi neid koole korraldada, sest vastasel juhul oleks seal õpilaste arv palju suurem. (J. Tõnisson, rhv: Noh, see küll mingiks tõenduseks ei ole.)

Põllutöö kutsekoolide alluvus Põllutöoministeriumile rikub aga ühtlasi hariduspoliitika ühtlust, ja eriti just põllumajanduslikkude koolide ühtlust, kuna üks osa põllumajanduslikke koole allub seetõttu haridusministeriumile, teine osa Põllutöoministeriumile. Nii alluvad põllumajanduslikud täienduskoolid haridusministeriumile, eriainelised gümnaasiumid haridusministeriumile, Tartu ülikooli põllumajanduseteaduskond haridusministeriumile, samal ajal aga põllumajanduslikud kutsekoolid Põllutöoministeriumile. Niisugune korralduseviis ei ole sugugi soovitatav — ka põllumajanduslikkude koolide seisukohast mitte — ja on tingimata ka kulukam, kui see oleks siis, kui kõik koolid alluksid ühele ministeriumile.

Ma leian, sellest kõigest tulevad järeldused teha ja teen seepärast ettepaneku, kõigis selle seaduse paragrahvides sõna „Põllutöominister“ asemele võtta sõnad „Hariduse- ja sotsiaalminister“ ja sõna „Põllutöoministerium“ asemele võtta sõnad „Hariduse- ja sotsiaalministerium“, — mis viiks põllumajanduslikud kutsekoolid Põllutöoministeriumi alt Hariduse- ja sotsiaalministeriumi alla. Ühtlasi teen ettepaneku, hääletada sedelitega.

J. Loosalu (as): Väga austatud Riigikogu liikmed! Meil on korduvalt juba võrdlemisi suurt elevust tekitatud Riigikogu, niipea kui arutamisele tulnud põllumajandusliku hariduse küsimus. Korduvalt püütakse tähelepanu juhtida sellele, et põllumajanduslikkude koolide korraldamise alal olevat puudusi ja väärnähtusi. Ei taha salata, meie põllumajanduslikud koolid on noored ja nende korraldamine samuti noor. Aga kõike nüüd ainult sellega põhjendada, üldharidus olevat hästi korraldatud seetõttu, et see haridusministeriumile alluvat, edasi, et Põllutöoministeriumile alluvad koolid olevat kulukad ja halvasti korraldatud, niisuguste üldsõnaliste väidetega ei saa ometi seda kaugeltki tõestada. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Lubage, ma tulen ka selle asja juurde. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Ei, mul ei ole kirjutatud kõne, nagu Teil, härra Gustavson.

Tahaksin öelda, et nende väidetega ei saa teie, härrad sotsialistid, kuidagi tõestada, et kui meie viime haridusministeriumi alla põllumajanduslikud koolid, siis kord seal paraneks. Peab tunnistama, et haridusministeriumile alluvad koolid ei ole kaugeltki niisuguses hiilgavas olukorras, nagu on tahetud siin mõista anda. Haridusministeriumile alluvates koolides on tarvis korda looma hakata. (Vahelhüüded. — Juhataja koputab haamriga.) Kõigil on väga hästi teada, et haridusministerium just kõigepealt liialdas koolide alal. Mäletame varematest aastatest, meie vabariigi algupäevilt, missugused kaugeulatavad hariduseprogrammid üles seati ja hakati suure õhinaga teostama. Nüüd näeme, et seisame niiöelda katkise kõna juures ja peame kokku tõmbama. Haridusministeriumis on rohkem vigu tehtud, kui teistes ministeriumides haridusalal kokku, ütlen just teistes ministeriumides, sest on koole allunud ka teistele ministeriumidele, peale hariduse- ja Põllutöoministeriumi. Igal juhtumisel on täitsa selge, et nõnda põhjendamata ei saa meie ometi põllumajanduse korraldust maha tegema hakata. Meie ei salga, et temal puudusi on, ja meie peame arutama, kuidas neid parandada. Kui meie koole viime Põllutöoministeriumi juurest haridusministeriumi juurde, siis on selge, et see kulusid ei vähenda, vaid et meie sel teel neid suurendame. Praegu teame, et Põllutöoministeriumis saadakse valmis kooliasjade korraldamisega sel kujul, et seal on üks tööjõud, aga meie kardame, et kui see

hariduseministeeriumi alla viiakse; siis siineb sinna 2 või rohkem töjõudu.

Ma pean, austatud rahvasaadikud, teie tähelepanu sellele juhtima, et üldiselt võime tunnustada, et hariduseministeerium võib üldharidust kahtlemata hästi korraldada, aga eriharidust, seda ei suuda ta põhjalikult korraldada, nagu seda vastava ministeeriumi juures tehakse. Terve Põllutöoministeeriumi ametkond on põllumajandusliku haridusega, kuna hariduseministeeriumis selle haridusega isikuid ei ole. Ka kõik teised tööd, mis Põllutöoministeeriumis tehakse, mõjuvad positiivselt põllumajanduskoolidele. Põllumajanduskoolid on oma hingega ühenduses Põllutöoministeeriumiga, seepärast on nende õige koht seal. Ma arvan, et Põllutöoministeerium võib oma haridust ka praktiliselt korraldada. Kui öeldakse, et lajutame, siis võime nimetada seda, et hariduseministeeriumis parallelism on tekkinud, kui hakati asutama põllumajandusliku iseloomuga täienduseklasse ja põllumajanduslikke gümnaasiume. Ei taha ju salata, et seesuguste koolide asutamine on aidanud kokku kanda mõnegi kivikese põllumajandusliku hariduse hoonesse. Kuid arvan, et hariduseministeerium ei ole suutnud seda tööd paremini teha, kui Põllutöoministeerium. Kuid siin on teataval määral lajutamisega tegemist. Meil on terve rida teisi küsimusi ühenduses sellega, ja nüüd viimasel otsustaval momendil tahetakse viia põllumajandusliku hariduse koolid Põllutöoministeeriumi juurest hariduseministeeriumi juurde. Austatud rahvasaadikud, kui meie tõesti nii teeme, siis teeme niisuguse asja, mida varsti parandama peame ja mis ühtlasi ka palju raskusi sünnitaks. Kõigepealt sellega, et meil tuleks siis terve põllumajanduse osakond Põllutöoministeeriumi juurest üle viia hariduseministeeriumi juurde, sest need põllutöökoolid ja põllumajanduse osakond on niivõrt lähedalt seotud teineteisega. Talumajanduse nõuande büroo ja põllumajanduskoolid on samuti oma tegevuses ja ülesannetes niivõrt lähedalt seotud, et ei ole mõeldav nende eraldamine. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) See on Teie arvates nii, mina arvan aga teisiti. Kui tahetakse edaspidi, et meil talumajanduse nõuanne oleks arendatud ühtlases sihis, siis peame ometi katsuma talumajanduse nõuande võrku tõmmata ka põllutöökoolid. Kui tahetakse neid aga hariduseministeeriumi alla viia, siis toob see palju lisatööjõu kulusid juurde. Talumajanduse nõuande büroo peaks siis uuesti läbikäimise moodusi looma. Samuti on tar-

vis sidet pidada Põllutöoministeeriumiga ja hariduseministeeriumiga, nii et ühe asutuse asemele tekib juba mitu asutust, kellega alati on tegemist. Kui meie tahaksime põllutöökoolide õpetajaid suvel kasutada talumajanduse nõuande tööle, kas või näituste auhindamise komisjonides, või igasuguste katsete korraldamisel, siis tekib jälle kirjavahetus ministeeriumi ja koolide vahel. Kui nüüd põllutöökoolid Põllutöoministeeriumi korraldada on, siis ei ole mingit tarvidust hariduseministeeriumiga neis asjades läbi rääkida. Kui on põllumajanduse edendamine tervikuna viidud Põllutöoministeeriumi alla, siis peame ka selle seisukoha juurde jääma, sest see on siiski see kõige lihtsam ja praktilisem tee.

Põllumajanduseteaduskonna kohta ülikooli juures võib tähendada, et väga palju paremate asjatundjate arvamisil kaldub selle poole, et põllumajanduseteaduskond peaks olema iseseisev instituut. See on seisukoht, mida tuleb kaaluda, mis on vanemate maade juures arvesse võetud ja teostatud. Nii et hariduseministeeriumi alt ülikooli põllumajanduseteaduskonna äraviimine ei ole uus mõte, vaid seda on asjaomastes ringkondades tõsiselt kaalutud. Peab tähendama, et põllumajanduseteaduskond ülikooli juures töötab võrdlemisi autonoomselt ja oma korralduste alusel, ja seepärast hariduseministeerium ei saa segada kuigi palju teaduskonna töösse. Siiski on teaduskonnal mõned nõrkused, ja võib-olla iseseisva instituudina korraldus siiski oleks otstarbekohasem. Meie oludes aga vististi pole see teostatav.

Edasi peab tähendama, et hariduseministeeriumi koolid ikka rohkem ja rohkem kalduvad üldhariduse poole ja ei taheta niiõelda tänapäeva nõuetega arvestada. Meie teame, et üldharidus ei vanane, see võib kesta ühesugusena aastakümneid ja aastasadasid, kuna põllumajanduslik haridus muutub peaaegu iga aasta. Seal on tarvis uute uurimistega leida uusi tõdesid ja suurel määral tuleb isegi konjunktuuri arvesse võtta. Seepärast on loomulik, et kui viiakse meie põllumajandusliku hariduse andmine Põllutöoministeeriumi juurest hariduseministeeriumi juurde, siis kaob kahtlemata konjunktuuri küsimuse hindamise võimalus, see tähendab põllumajanduse konjunktuuri küsimuse arutamise ja hindamise tegelastega kaob kontakt ja seetõttu ei või olla edasiminekut, vaid ümberpöördu.

Mis sellesse puutub, et põllutöökoolide alal on lajutamisi ette tulnud, siis juhin tähelepanu sellele, et seal on niikaugelt

jõutud, et hakatakse kokku hoidma. Ma ei taha ette tuua puudusi, mis üldhariduse alal olemas, usun, et kõik rahvasaadikud on ise asjaga kursis, ja seepärast ei hakka ma neid kordama. (K. A. st, stp: Palume ikka, meie mitte midagi ei tea. — O. G u s t a v s o n, stp: Palume väga!)

Juhataja: Palun Riigikogu liikmeid kõnelejat mitte segada.

J. L o o s a l u (as): Igaüks meist teab seda, et üldhariduslike koolide alal on puudusi palju. Alles sügiselgi puudutati pedagoogilist külge. Ja ühe õhtuga ei saa seda kõike ette tuua. Kui meie hakkaksime üldhariduslike koolide puudusi sorima, siis jätkuks sellest mitmeks õhtuks. (O. G u s t a v s o n'i, stp vahelhüüe.) Põhimõttelikult olen sellel seisukohal, et meil ei tarvitse kõiki küsimusi ära segada. Ei taha sugugi hakata üldhariduse asjale kahju tegema, ega selle negatiivseid külgi välja sorima. Üldhariduslike koolidel on palju negatiivseid ja ka positiivseid külgi. Teie aga ei ole põllutöökoolide juures positiivseid külgi ette toonud. Seevastu tahan öelda, et asi on ümber pöördud, sest kui hakata üldhariduslike koolide sorima, siis jõuame palju halvamate tulemusteni kui põllutöökoolide juures.

Austatud rahvasaadikud! Kui oleme kuulnud, et õpilasi on vähe põllutöökoolides, siis on selles süüdi põllumajandusliku hariduse noorus ja põllumajanduse ala üldine korraldus.

Ma ei usu, et meile vastu vaidlema hakatakse, kui nimetame, et üheks tähtsaks puuduseks koolide alal on need halvavad majapidamised, mis põllutöökoolide juures. See halb majapidamine on olnud väga halvaks propagandaks põllutöökoolidele, sest missugust positiivset propagandat on teinud meie põllutöökoolide kasuks niisugune majapidamine, mis koolide taludes ilmsiks tulnud? Ma ei taha eraldi toonitama hakata, et kõik need mõisad, mis koolide juures, on üheks väga kardetavaks küljeks. (O. G u s t a v s o n, stp: Kas Jäneda ka?) Minu teada on küll. Teame, et ka Lõuna-Eestis on põllutöökoolide majapidamisi, kus väga palju korralagedust ette tulnud, kuid teame ka, et koolide majapidamised on alles korraldamise ajajärgus. Meil on tegelasi, agroomne vähe, kes peaksid olema asjatundjad neil aladel, ja seega on ka seletatav, et sellel alal puudusi on olnud. Aga siiski peame paratamata tunnustama, et väga

suurt kahju põllutöökoolide arenemisele on teinud lohakad majapidamised, eriti seepärast, et nad suured on, ning nende halb seisukord on meie põllumajanduslikku haridust profaneerinud. Aga kui niisugune halb propaganda, halvad teated põllutöökoolide kohta lähevad põllumeeste keskele, muidugi põllutöökoolide ümbrus näeb seda veel lähemalt, siis ei maksa imestada, et põllutöökoolides õpilasi vähe. Öeldakse, et meie õpime oma väikeses talus rohkem kui lohakas mõisas. Seetõttu eitame suurte majapidamiste, mõisade, pidamist põllutöökoolide juures. Meie valmistame ette väikemajapidamiste tegelasi, aga mitte mõisavalitsejaid, ja seepärast on täna paras juhust tähelepanu juhtida asjaolule, et meie peame põllutöökoolide juhtimise selles sihis käima panema, et põllutöökoolide juurest suured majapidamised kaotataks. Kui oleks iga põllutöökooli juures olnud üks väike eeskujulikult korraldatud normaaltalu, siis oleks kahtlemata seal olnud suurem huvi õppida kui praegu mõisades. Kui siin ette tuuakse, et põllutöökoolidele on tarvilik, et seal oleksid suurmajapidamised, et seal saab näidata punast ning kirjut karja, ilma sarvedeta karja j.n.e., nagu rahvakeeles räägitakse, siis ma usun, et seda on võimalik ka teisiti teostada. Aga mina siin ei saa kõiki küsimusi puudutada. Meie oleme juba aastate eest sellele tähelepanu juhtinud, et meil tuleb revideerida põllutöökoolide majapidamise küsimust. Kui siin räägitakse, et igasuguste põllutööriistade tarvitamist saab õpetada suures majapidamises, siis võib öelda, et seda saab ka teisiti korraldada. Meie ei saa nõuda põllutöökoolilt, et ta kõiki peensusi põllutööriistade alal põllupidajatele saaks õpetada. Relatiivses ulatuses saab seda õpetada ka väikeses majapidamises. Kui öeldakse, et väikemajapidamisena maa ei anna niisuurat tulu, kui põllutöökoolide majapidamine mõisade näol, siis ei ole see õige. Eesti riigi iseseisvuse 12—13 aastat on näidanud, et väikemajapidamine on palju otstarbekohasem kui suurmajapidamine. Maareform on näidanud, et väikemajapidamistes valmistatakse vastavalt rohkem kui suurmajapidamistes. Selleks ei tarvitse mingeid tõendusotsida, vaid elu ise on seda tõendanud. Kõige selle tõttu võib arvata, et põllutöökoolide juures võiksid olla vähemad majapidamised. Nad võiksid olla nii suured, kui kõige suuremad normaaltalud, kui ei taheta just seda, et nad päris väikemajapidamised oleksid. See oleks meil tähtis eriti seepärast, et põllutöökoolides põllutööharidus,

õpilaste mõtlemisviis oleks arendatud selles suunas, mis meile talumajapidamistes tarvilik on, ja et meie talunduse ökonomilised põhimõtted paremini välja kujuneksid. Kui põllutöökoolid suurmajapidamise juurde jäävad, siis ei suuda nad arendada väiketalu ökonomilist külge tarvilikul määral ja see oleks kõige suuremaks puuduseks talupidajatele. Just viimasel ajal nõutakse põllumehelt eriti seda, et ta peab olema ka hea kaupmees, hea kalkulaator ja peab olema ökonomiliste küsimustega hästi tuttav, ja seda külge ka meie mõisades peetavad põllutöökoolid ei anna. Ja absurd on see, miks meil peavad kahe- ja kolmeaastased mõisad olema, ühed põllutöökoolide mõisad ja teised riigimõisad, ja lonkavad mõlemad minu arvamise järgi. Põllutöökoolide ja riigi mõisad peaksid üksteisele lähemale viidama, ja see on küsimus, mida peaks tõsiselt kaaluma. Öeldakse muidugi, et ruumide kasutamisel on siin raskusi, aga võib-olla ka riigimõisades põllutöökoolide jaoks jätkuks ruume. Ja teinekord see põllutöökoolimaja ehitamine, karjalaudad oleksid niikuinii ühised, koolimaja ja ühiselumaja ehitamine — see võib-olla kokkuhoidliku ehitamise juures tuleks odavam, kui nende vanade suurte mõisajade korrashoidmine.

Õpilaste vähesuse peale on kahtlemata mõju avaldanud see, et hariduseministeerium omalt poolt arvas tarvilikuks avada põllumajandusliku iseloomuga koole, täienduseklasse ja põllumajanduslikke gümnaasiume. Muidugi paljud mõtlesid, et kui meie põllutöögümnaasiumi läheme, siis pääseme sealt ülikooli, aga lõpetades põllutöökooli ei pääse ülikooli. Mina arvan, et see ei ole õige, et põllutöökooli praegune kava on niivõrt puudulik, et ta ei võimalda ülikooli minna. Vist oleks otstarbekohasem, nagu see praegu ka kavatsusel on, et teatavate järeleksamite või 4-aastase kursusega oleks võimalik ülikooli pääseda põllumajanduslikku teaduskonda. Praegune seisukord on tingimata nii mõnegi kavatsusest kriipsu läbi tõmbanud, kes mõtles põllutöökooli minna, ja läks selle asemel põllumajanduslikku gümnaasiumi. Aga põllumajanduslikud gümnaasiumid ei anna põhjalikku haridust põllumajanduse alal, nagu seda eelmiselgi koosolekul vahelhüüdena tähendati, et seal ainult „nuusutatakse“ põllumajanduslikku haridust. Ja see on päris selge, et nad ei suuda selle suure üldprogrammi juures kõike seda läbi võtta, mis põllutöökooli juures minimaalselt tarvilik on. Põllutöökoolide õpilaste arvu vähesus on osalt

ka sellest tingitud, et tänini meil ala hinnati põllupidajate elukutset. Aastatega tõuseb aga austamine ja lugupidamine põllutöö vastu, ja minu arvates, kui rohkem haritlasi sellel alal, siis kahtlemata hakkab rohkem lugupidamist tõusma põllupidamise vastu, ja õpilasi tuleb põllutöökoolidesse rohkem.

Meie ei saa aga seda salata, et kutsekoolides on õpetus kallim kui teistes koolides. Samuti on kutsekoolides õpilasi palju vähem kui teistes koolides. On selge, et kutsekoolides ei saa õpilaste arv nii suur olla kui teistes koolides. See oleks ebanormaalne nähtus, kui see teisiti oleks. Kui selleks tarvidus on, siis peaks mõned põllutöökoolid kaotama, sellele tähelepanu juhtimine ei ole kahjulik. Edaspidi võib-olla hakatakse selles sihis korda looma. Viimasel ajal on põllutöökoolides õpilaste vähenemist märgata. Muidugi ei saa meie siin eitada, et ka üldhariduse alal on õpilaste arv vähenenud. (V a h e l h ü ü e.) Mitmes kohas kaotatakse üldhariduslikud koolid, kuna puudub tarvilik arv õpilasi.

Meil öeldakse, et põllutööharidus on kallis. Välismaa kohta aga peab ütleva, et toetused on seal põllutöökoolide alal palju suuremad. Mujal maades on õppimine põllutöökoolides palju soodsam ja vabamaks tehtud. Meil on aga see piiratum ja vähe on siin abiks oldud.

Ma tahaksin veel tähelepanu sellele juhtida, et meil peetakse tulevaste põllutöökoolide arvel riigi käes maid. Mina arvan, et praegune põllutöökoolide võrk on liiga laialiselt kokku seatud ja selleks hoitakse tuleviku jaoks riigi tagavaramaid. Võib-olla on otstarbekohasem nii, et maa praegu rahva kätte anname ja kui tarvis on ükskord põllutöökooli asutada, siis kahtlemata on võimalik maa saada. Meie teame, et maad on eraisikute käes väga odavalt olemas ja seetõttu ei tarvitse pidada väga lähistikku riigi tagavaramaid selleks, et 10 kuni 20 aasta pärast loodame sinna asutada põllutöökooli. Praegu on selles arusaamatusi ja nurisemist rahva hulgas ja palju on tulnud kaebusi keskkoha. Võib-olla, et saab siin vähemalt nurisemise aluseidki vähendada.

Üldiselt kokkuvõttes peab tähendama selle peale, et meie põllutöökoolidele on Riigikogus kahtlemata liiga tehtud. Meil ei tarvitse nii arvustada, et ainult eitavaid külgi näha, vaid tuleb arvesse võtta, et on ka jaatavaid külgi. Nõrkusi peab tunnustama, aga need on peamiselt seotud asja noorusega. Edasi on tähtis, et põllutöö-

kooli juhataja ja õpetajad on seni liiga palju koormatud olnud suurte majapidamistega, mis põllutöökoolide juures olnud, suurte mõisade juhatamisega, mis sagedasti seganud põllutöökoolide korraldamist ja juhtimist, ja peame püüdma, et põllutöökool ei pea lootma sissetulekut ja ülalpidamist enesele suurest mõisast, vaid peame koolid rohkem rahalise ülalpidamise alusele seadma, ja maa peaks väiketalupidaja käes olema, siis näeme, palju meil põllutöökool ja põllumajanduslik haridus maksuma läheb.

Igal juhul, kriipsutan veel kord alla, meie teeksime põhjaliku ja raskesti parandatava vea, kui viime põllutöökoolid hariduseministeeriumi alla. See viiks selle seaduse segamini, sest selle seadusega on ühenduses terve hulk küsimusi, maaga ühenduses olevaid küsimusi, mis tingimata eeldavad koostööd ja allumist Põllutöoministeeriumile ja seetõttu ei või seda süsteemi segamini lüüa. Põllutöökoolide süsteemi alal on parandusi vaja, ja kui meie parandusi väärivad küljed ette toome, siis loodame, et edaspidi hakkab seega asi paranema. Loodame, et kui põllumajanduslik haridus nii vanaks saab kui üldharidus, siis on ta üldharidusest oma korraldusega ees.

K. A s t (s t p): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu lugupeetud eelkõneleja esinemise kohta võiks öelda, kui lubatakse tarvitada venekeelset ütlust: начал задрание а кончил за упокой, algas tervitusega, kuid lõpetas igavese rahuga, matuseviisiga, sest lõpeks andis kõneleja ise halvema arvustuse põllutöökoolide kohta, kui meie oleme andnud. Lugupeetud eelkõneleja ei süüdistanud põllutöokoole millegis muus, kui et õpilased põllutöökoolist kutselist haridust, kutselist oskust ei omanda. See on aga kõige halvem, mis ühe kooli kohta öelda võiks. See on suur süü, kui põllutöökoolist ei saada, põllutöökoolis ei suudeta anda kutselist põlluharidust, mida koolilt oodatakse ja õigustatud ollakse nõudma.

Aga, austatud härrad, lugu seisab selles, et iga kool, olgu ta kutsehariduslik või üldhariduslik, nõuab pedagoogilist juhtimist, puhtpedagoogilist juhtimist. Kahjuks ei ole Põllutöoministeeriumil selleks olnud tarvilikku võimalust, aega ja vastavaid jõude käepärast, kes oleksid põllutöokoole korraldanud niisugusteks, missugused nad on teistes maades ja missugustena oleksime neid soovinud omal maal näha. Viga seisab selles, et meil väga imelikult küsi-

musse suhtutakse, nagu seda teevad mõned lugupeetud Riigikogu liikmed.

Rkl. härra Loosalu ütleb, et need, kes seadust arvustavad ja nõudmise üles seavad, et viidagu põllutöökoolid üldisel alusel hariduseministeeriumi alla, ei ole seda millegagi põhjendanud, vaid ainult paha-tahtlikult suhtunud põllutöökoolide arenemisse, otsides vigu sealt, kus vigu leida ei ole. Kas arvab härra Loosalu, et tema ilmumine kõnetooli iseendast juba ümber lükkab statistilised andmed, mis põllutöökoolide hariduseministeeriumi alla viimise kasuks ette toodud? Kas loodab, et tema kõnetooli ilmumine ümber lükkab Riigikontrolöri andmetega varustatud seletuse põllutöökoolide kohta, või loodab ta oma ilmumisega kõnetooli ümber lükanud olema selle põhiprintsiibi, et iga kooli peab juhtima puhtpedagoogiline printsiip? Mõtlen, et ühtki neist põhilausest ei ole härra Loosalu' seletused siit kõnetoolilt ümber lükanud.

Puudus seisab, härra Loosalu, selles, et põllutöokoole ei ole osatud juhtida pedagoogiliste vajaduste, pedagoogiliste normide järgi. Meil on väga mitmesuguseid koole hariduseministeeriumi all, nii üldhariduslikke, kui ka mitmesuguse iseloomuga kutsekoole. (Põllutöominister A. K e r e m: Missugused on need andmed, millest Teie räägite?) Silmapilk, härra minister. Kui omaks võtta see Teie seisukoht — ja Teie õieti muud põllutöökoolide Põllutöoministeeriumi alla jätmise kasuks ei nimetanud, kui seda, et Põllutöoministeerium seisab põllumajandusele ja põllutööle lähemal ja võib ka neid koole tuua põllumajandusele ja põllutööstusele lähemale —, siis võiks ju sedasama öelda teiste kutsekoole kohta. Siis peaks tehnilise hariduse andmine kuuluma kaubanduse-tööstuseministeeriumi alla, võib-olla koguni mõne kitsama koonduuse alla, näiteks vabrikantide ühisuse alla. Kaubandusekoole kohta peaks siis ütlema, need peaksid kuuluma kaubandustööstuskoja alla. (K. P ä t s, põl: Just, härra Ast, nii ongi, ja see ongi see kõige õigem.) Siis ei saavutataks aga mingit pedagoogilist ühtlust. Teie ei saa näidata ühtki maad, kus oleks hariduse andmine nõndaviisi oma alade järgi partselleeritud. On muidugi koole, mida on eraalgatus ellu kutsunud ja mis kuuluvad eraorganisatsioonidele. (K. P ä t s, põl: Suuremas osas on just nii jaotatud.) Eraalgatus on palju koole ellu kutsunud, aga et riik oma kutsekoole võiks ja saaks jaotada üksikute ametkondade järgi, see ei ole läbiviidav. Meil on ülikooli juures usuteaduskond.

(V a h e l h ü ü e: Konsistooriumi alla!) Usuasjade ministeeriumi meil ei ole ja niiviisi mõtet arendades võib asja absurdini arendada. Aga asjata oleks kõnelda. Vaadeldge, kuidas viimasel ajal koolipolitika on kujunenud. Praeguse lugupeetud hariduseministri härra Hünerson'i ajal võeti üldine koolivõrgu kokkutõmbamine käsile, ja seda nimelt kokkuhoiutähe all. Leiti, et Eesti riigi kassale ja Eesti majandusele koolide peale kulutatud summa on koormav, ja hakati otsima abinõusid, kuidas kokkuhoiudu kooli alal teostada. Nüüd näeme, et oleme koolidega jõudnud niikaugele, et paiguti 6 komplekti klassse tuleb ühe õpetaja kohta, ja klass ei koosne 4—5 õpilasest, vaid 25—30. Ma ei tea, kuidas lugu on, aga keskmiselt tuleb 40 õpilast algkoolides ühe õpetaja kohta. (Põllutööminister A. K e r e m: Aga kutsekoolides, mis hariduseministeeriumile kuuluvad?) Kahtlemata vähem. Kõigis kutsekoolides tuleb vähem, aga mitte nii, et 4—5 õpilast. Et kutsekoolides ühe õpetaja kohta vähem õpilasi tuleb kui üldhariduslikus koolis, on iseenesest mõista ja paratamatu nähe. Sel teel ei tohi aga minna võimatuseni. Ei või lubada sarnast luksust, mida oleme lubanud põllutöökoolidele. Kui hariduseminister Hünerson'i ajal kokkuhoiudu hakati saavutama, siis mindi niikaugele, et ülikooli hädavajalikud õppekorraldused raskes tehti. Aga kus mitte vähematki kokkuhoiudu ega kokkutõmbamist ei ole teostatud, need on põllutöökoolid. Millega on see seletatav? Ma ei taha öelda, et see oleks seletatav puht parteilise hingeeluga. See tuleb küll ilmsiks, nii nagu on nähtud seda paljude muude küsimuste juures. Aga ma tahaksin siiski uskuda, et kokkutõmbamise ajal, mille all kannatasid alg- ja keskkoolid, et sel ajal ometi mitte partei hingeelu mõõduandev ei olnud, vaid mõõduandev oli see, et puudus ühine keskkoh, millest juhtida meie koolikorraldust. See oli nähtavasti peamine põhjus, mis pärast põllutöökoolid korraldamisele ei tulnud, kui kärbiti teisi koole. Meie koolid ei ole enam normaalsed, võrreldes Lääne-Euroopa koolidega. Kui meie algkooli oleme hädakooli seisukorda viinud, siis ei ole meil ometi õigust teistel aladel otse võimatuseni lajutada. Isegi teised sõnavõtjad näitasid, et kui põllutöökoolid jäävad Põllutööministeeriumi alla, siis seal ümberkorraldamist niipea loota ei ole. Nad jääksid endisse seisukorda. Sellega ei võida põllumajandusliku hariduse saamine, sest isegi need, kes praegust olukorda kaitsevad, on näidanud, et need koolid on õige

halval järjel, et meil põhjust ei ole neid koole võtta, kui keskmist tasapinda ilmuvatavaid põllumajapidamise õppeasutusi.

Põllutööminister A. K e r e m: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt paar sõna selgituseks selles, punasest raamatust, millel „Dänemark“ peale kirjutatud. (M. M a r t n a, stp: Kus midagi mäda on.) Eriti Taani ja teisi maid on tihti eeskujuks toodud, kui on tahetud põhjendada, et mujal põllumajandusliku hariduse juhtimine on koondatud hariduseministeeriumi kätte. Tõepoolest on Taanis põllutööalgkoolid hariduseministeeriumiga õige lähedalt seotud, aga kõrgem põllutöökool kuulub põllutööministeeriumi alla. Ja huvitav on vaadelda, et põllutööministeeriumi ülesannete hulka kuulub muu hulgas ka „Landwirtschaftliche Ausbildung“. Aga kui veel teisi maid vaatama hakata, siis näete, et suures enamuses põllumajanduse hariduse korraldamine põllutööministeeriumi ülesandeks on.

Rkl. härra Ast tahtis nagu väita, et põllumajanduslikkudes koolides ei suudeta pedagoogiliselt mõelda, et inimesed ei ole pedagoogiliselt ette valmistatud. Pean ütleva, et see väide paika ei pea, ja härra Ast ei toonud ka põhjendusi ette, sest suur osa praegusi põllutöökoolide õpetajaid on kõrgema haridusega ja peale selle pedagoogilise kursuse ülikooli juures lõpetanud. (K. A s t, stp: Need on õpetajad, aga üldine juhtimine?) Juhtimine, meil on selleks üks juht ja ei saa öelda, et see juht oleks halvasti ette valmistatud. Tema ei ole ainult kodumaal, vaid ka välismaal, eriti Ameerikas oma haridust sellel alal täiendanud. Varem toodi siin ette, et liiga palju on sellel haridusealal teotsevad isikud, nüüd aga räägitakse, et ainult ühest on vähe. Minu arvates ka üks isik suudab keskkohast juhtida koole niivõrt kui tarvis.

Minul oli korra jutt ühe vana koolimehega, kes ütles, et meil pedagoogikale tehakse liiga kui arvatakse, et sellega ilmas kõik kätte saadakse. Ma tooksin praktilise näite Voltveti metsakoolist, kus metsnikke ette valmistatakse. Seal õpetatakse praktiliselt metsa hindama ja metsataimi maa sisse paigutama j.n.e. Harilikult õpivad selles koolis täiskasvanud inimesed. Siin ei peaks küll esijoones pead murdma, missuguseid pedagoogilisi võtteid õpetamise juures tarvitada, vaid õpetada õpilasi praktiliselt, kuidas metsataimi maa sisse tuleb panna, kuidas metsa klupeerida j.n.e. Selles koolis peab kõva praktiline vaim

valitsema, et igat puud ja õit õieti hinnata osatakse. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei eita pedagoogikat. Seda on põllutöökoolidesse aasta-aastalt ikka enam sisse püütud viia.

Edasi need andmed, mida siin ette toodi õpetajate ja õpilaste arvu kohta, olid natuke vananenud ja ei vasta praegusele seisukorrale, kuna kulude kokkuhoidmise mõttes on ka põllutöökoolides tööd tehtud, et odavamini haridust kätte saada. Seepärast need andmed ei ole täpsed. Kui kutseharidust põllumajanduse alal tahtakse võrrelda, siis ei tohiks seda võrrelda hariduseministeeriumi üldhariduslikkude koolidega. Valitsuses on käimas töö, kus hariduseministeeriumi kutsekoolide kohta kokkuvõtteid tehakse, et võrrelda, mis ühel parem või teisel halvem ja vastastikku paremusi üksteiselt omandada.

K. A s t (s t p): Ma tahtsin ainult paar lauset öelda pedagoogilise juhtimise kohta. Härra minister sai minu sõnadest nii aru, nagu oleks mul mingeid etteheiteid põllutöökoolide õpetajaskonnale või üksikuile õpetajaile. Ei, seda mitte! Pedagoogilise külje järjestamine ei seisa üksnes heade õpetajate valikus, vaid terve asja korraldamises. Koolil on oma õppekavad, mis edasi arenevad ja aasta-aastalt nõuavad ümberkorraldamist pedagoogiliste teadmiste järgi. Igal koolil on oma meetodika, mis samuti aasta-aastalt areneb ja mida peab täiendama. Seda tööd ei tee ükski õpetaja klassis, vaid sellekohaselt peab juhutama tervet koolide võrku keskkohast. See on äärmiselt suur ja raske puudus, et üksik inimene juhib tervet koolide võrku. Üksik inimene, kui geniaalne ta ka ei oleks, ei saa tööta õppekavade kallal tarviliku südidusega, kui ta samal ajal peab töötama meetodika alal, kokkutõmbamise, laiendamise alal j.n.e. ja kõigi nende küsimuste kohta otstarbekohaselt seisukohta võtma. Seepärast on hariduseministeeriumi all koolidel hoopis parem, sest hariduseministeeriumil on suur aparaat loodud üldse kõigi koolide jaoks ja tal on võimalus seda aparaati ka põllutöökoolide jaoks kasutada. Seal on võimalus mitmeid päid tööle panna niihästi koolikavade kui ka meetodiliste küsimuste arutamiseks.

Ma saan aru, et suurtes riikides on asi seepoolest parem, et seal saadakse asja täielikumalt korraldada, seal ei seisa üks mees eesotsas, vaid ikkagi kolleegium, mis mitme ala peale jaotatud.

Meie põllutöökoolide huvides on tarvilik, et pedagoogiline külg oleks hästi kor-

raldatud. Kui pedagoogiline külg ei ole rahuldav, siis ei saa ka õpilastele head ametioskust anda.

J. L o o s a i u (a s): Tahtsin väga lühikesel märkusena tähendada seda, et kui eelkõneleja rkl. härra Ast ütles, et mina olen ise kõige halvema tunnistuse andnud põllutöökoolidele, siis on ta minust valesti aru saanud, sest mu kaaslased, nagu kuulen, on minust teisiti aru saanud. Tahtsin nimelt väljendada seda, et omalajal põllutöökoolid olid halvasti korraldatud, sest uued koolid olid loomisel ja ei suudetud seda kohe läbi viia, mida taheti. Kuid järkjärgult oleme edasi läinud, ja meie koolid on väga palju häid töötajaid ja asjatundjaid andnud. Omalajal oli koolides halb majapidamine, ja õpilaste arv vähenes, mis oli halvaks propagandaks koolile. Nüüd aga on ka põllutöökool edasi jõudnud, nagu kõige eluga oleme edasi jõudnud.

Et hariduseministeeriumi alla viimine on laiutamine, see paistis härra Ast'i kõnest välja, kuna hariduseministeeriumis olevat küllalt töajõudu. Mina arvan, et hariduseministeeriumis on kõik töajõud juba rakendatud. Kui neid praegu hariduseministeeriumis ülelliga on, siis tuleb neid vabastada.

Kolmandaks väga tähtsaks motiiviks on ikkagi see, et meie praegu võtame niisuguse seaduse vastu, millega on kindel koostöö hariduseministeeriumi ja Põllutöökoolide ministeeriumi vahel loodud, ja see on vastavates paragrahvides ette nähtud. Pedagoogilised ja meetodilised küsimused arutatakse ühiselt läbi. Nii et meie selle seadusega parandame asja, aga ei vii halvema poole. Laiutamine tuleks kohe nähtavale, kui viime hariduseministeeriumi alla ühed mõisad, teised aga anname Põllutöökoolide ministeeriumi juhtimisele. Siis on jälle neid halb valitseda j.n.e. Ja meie läheksime vihma käest räästa alla. Mina usun, et seaduseelnõu on täiesti vastuvõetav.

Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

J u h a t a j a: § 1 kohta teeb rkl. Hermann ettepaneku,

viendas reas sõna „Põllutöökoolide ministeeriumi“ asemele võtta sõnad „Hariduse- ja sotsiaalministri“.

Rkl. Hermann teeb korruga sama ettepaneku ka kõigi järgmiste paragrahvide kohta, kus tuleb ette sõna „Põllutöökoolide minister“.

Kui § 1 juures peaks vastu võetama

rkl. Hermann'i ettepanek, siis see kodukorra vastavate paragrahvide seletuste järgi redaktsiooni korras kuulub ka kõigi teiste paragrahvide juurde.

Aruandja A. Sõster (lõpusõna): Põllutöökoolide alluvuse küsimus oli haridusekomisjonis kaua aega vaidlusealuseks küsimuseks, ja sotsialistid ning teiste rühmade esindajad esinesid samasuguste ettepanekutega ja samade andmetega, mis praegu siingi. Seal näidati, et need andmed ei ole õiged, on ebatäpsed. Näiteks ei ole koole, kes oleksid nelja õpilasega, tuli välja, et koolis oli 26 õpilast. Teiseks toodi ette, et 5 või 6 õpilase kohta on üks õpetaja. Kuid ka see ei ole õige. Nende õpetajate seas on loomaarst ja teravshoiarst, kes käivad koolis üks kuni kaks korda nädalas, annavad oma tunni ära ja lähevad minema.

Haridusekomisjoni arusaamise järgi suudaksid põllutöökoolid Põllutööministeeriumi all sama ära teha, mis hariduseministeeriumigi all, ja seepärast ei ole neid mingit mõtet üle viia. Vaatame, mis tuleks siis, kui meie rkl. Hermann'i ettepaneku vastu võtaksime. See ettepanek ei käi mitte § 5 kohta, mille põhjal jääksid riigimõisade maad Põllutööministeeriumi alla, kuna aga kool ise hariduseministeeriumi alla. Parandus ei käi ka § 6 kohta, kus Põllutööministeeriumil jääb õigus anda kütte- ja ehitusmaterjali. Kujuneks välja niisugune olukord, et põllutöökool allub ühele ministeeriumile, kuid teisest ministeeriumist peab ahjukütet muretsema. Hoopis halvem lugu on § 29. Siin on öeldud: „Kooli juures moodustatakse põllupidajatele tasuta nõuandmiseks koolijuhatajast ja õppejõududest koosnev agronoomiline nõuandebüroo, mille lähem korraldus, ülesanded ja tegevuskord määratakse Põllutööministeeriumi poolt.“ Tähendab, et õpetajad on talvel hariduseministeeriumi ametnikud, suvel aga Põllutööministeeriumi ametnikud. See paragrahv ei tule muutmisele, vaid jääb vana viisi. Õpetaja on 1/2 aastat hariduseministeeriumi ametnik ja pool aastat Põllutööministeeriumi ametnik.

Veel kentsakam lugu tuleb, kui vaatame selle seaduse teist osa. Nende paranduste järgi hariduseministeerium hakkab edaspidi korraldama põllumajanduslikke kursusi, agronoomilist nõuannet, katse- ja kontrolljaamu, laboratooriume, katse- ja näitepõlde, harjutuse-, õppe- ja katsetalusid, põllumajanduslikke muuseume ja kirjandust, need käivad tema valitsuse alla. Põllumajanduslikud näitused korraldab hariduse-

ministeerium, põllumajanduslikud õppereisid kuuluvad samuti hariduseministeeriumi korraldusse. Praegu on meil kaunis hulgake harjutusetalusid maal, ka neid hakkab edaspidi korraldama hariduseministeerium.

Ja viimane paragrahv oleks veel, et väljaspool kooli põllumajandusliku kutsehariduse levitamist ning harjutusetaludes oskuste õppimise järelevalvet teostab hariduseministeerium oma ametnikkude kaudu. Mina tahaksin ette kujutada, kuidas hariduseministeeriumi ametnikud seda suudavad ära teha. (K. Päts, põl: Noh, pedagoogid, nemad oskavad kõik.) Võib-olla, et pedagoogid kasvatust küll arendavad, aga kas meie põllumajandus sellest kasu saab, selle juures ma kahtlen. Üldse mulle näib, et kui see paranduse-ettepanek läbi peaks minema, siis muutub seaduseelnõu sarnaseks, mida ellu viia ei saa, vaid teda tuleb katsuda kuidagi maha matta.

Juhataja: Rkl-ed Klesment, Voiman, Schütz j. t., kokku 12 Riigikogu liiget Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühmast teevad ettepaneku, hääletada kinniselt rkl. Hermann'i ettepanekuid §§ 1, 2 ja 3 kohta.

Rkl-ed Sõster, Tonkman, Leps j. t., kokku 10 Riigikogu liiget põllumeeste kogude Riigikogu rühmast nõuavad nende ettepanekute nimelist hääletamist. Kuna nimelisel hääletamisel eesõigus on, siis peab kõige esmalt tegema kindlaks, kas 1/3 koosolevaist Riigikogu liikmeist toetab nimelise hääletamise nõudmist. Ma palun helistada kõrvalruumesse. (Helistatakse kõrvalruumesse.) Ma palun teha kindlaks, kuipalju on koos Riigikogu liikmeid. Ma palun Riigikogu liikmeid, kes toetavad nimelise hääletamise nõudmist, kätt tõsta. 76 koosolevast Riigikogu liikmest 34 soovib nimelist hääletamist, seega toimub hääletamine nimeliselt.

Hääletamisel on rkl. Hermann'i ettepanek: § 1. „Põllutööministri“ asemele võtta „Hariduse- ja sotsiaalministri“. Kes selle poolt on, hüüavad „poolt“, kes vastu, hüüavad „vastu“, kes erapooletud, hüüavad „erapooletu“. Adamson, Mart — poolt; Anderkopp, Ado — puudub; Ast, Karl — poolt; Baars, Kaarel — puudub; Bulin, Johannes — puudub; Eilman, Bernhard — poolt; Einbund, Karl — vastu; Freiberg, Karl — poolt; Fuks, Johannes — vastu; Gretshanov, Aleksei — poolt; Gustavson, Oskar — poolt; Hagivang, Johan — vastu; Hasselblatt, Verner — vastu; Hist, Friedrich — puudub; Hermann, Anton — poolt; Holberg, Johan — vastu; Hüneron,

Jaan — puudub; Jaanis, Johannes — vastu; Johanson, Ado — vastu; Johanson, Leopold — poolt; Joonas, Erich — poolt; Juhkam, Mihkel — poolt; Järve, Jaan — puudub; Järve, Peeter — vastu; Jõeäär, Aleksander — poolt; Jürman, August — puudub; Kaaver, Valter — puudub; Kalbus, Tõnis — puudub; Kanep, Karl — poolt; Kapp, Aleksander — vastu; Kask, Oskar — puudub; Kerem, August — vastu; Kink, Eduard — poolt; Kirikal, Aleksander — poolt; Klesment, Johannes — poolt; Kornell, Aleksander — vastu; Kuris, Rudolf-Aleksander — puudub; Kärner, Aleksander — poolt; Käär, Leonhard — puudub; Köster, Oskar — vastu; Laarman, Mats — vastu; Lattik, Jaan — vastu; Laur, August — vastu; Leps, August — vastu; Liigand, Oskar — vastu; Lill, Julius — vastu; Liivak, August — puudub; Loosalu, Jakob — vastu; Lorenz, Gustav — vastu; Maaker, Villem — vastu; Martinson, Hans — poolt; Martinson, Märt — vastu; Martina, Mihkel — poolt; Masing, Jaan — vastu; Mekkart, Aleksander — poolt; Mihkelson, Mihkel — poolt; Mõttus, Alfred — poolt; Oinas, Aleksander — poolt; Paulus, Aleksander — vastu; Penno, Rudolf — vastu; Pesur, Eduard — poolt; Pung, Mihkel — puudub; Päts, Konstantin — vastu; Raudkepp, Leopold — vastu; Rei, August — poolt; Reisik, Marie — vastu; Saar, Aleksander — vastu; Saar, Jakob — puudub; Salum, August — vastu; Schilling, Carl — puudub; Schmidt, Theodor — puudub; Schulbach, Arnold — poolt; Schütz, Peeter — poolt; Sihver, Johan — puudub; Sikkar, Johannes — puudub; Sirro, August — poolt; Smirnov, Valentin — poolt; Soonberg, Karl — vastu; Soots, Jaan — vastu; Strandman, Otto — puudub; Suursõöt, Oskar — vastu; Sõster, Aleksander — vastu; Tamm, Karl — vastu; Tallmeister, Theodor — poolt; Teemant, Jaan — puudub; Teetsov, Jaan — vastu; Tonkman, Kustas — vastu; Tupits, Artur — vastu; Tõllassepp, August — vastu; Tõnisson, Jaan — puudub; Uluots, Jüri — puudub; Uukareda, Valde — puudub; Usai, August — poolt; Vann, August — vastu; Vesterblom, Mathias — vastu; Vestholm, Jakob — vastu; Vilms, Juhan — puudub; Voiman, Jüri — poolt; Vreeman, Richard — puudub; Zimmermann, Johannes — puudub. Ettepaneku poolt on 31 häält, vastu 42 häält, seega tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) § 1 on vastu võetud.

Vaheaeg kl. 19 — kl. 19.25 min.

(§ 2.)

Juhataja: § 1 kohta esitatud paranduse-ettepaneku hääletamisega on ühtlasi otsustatud rkl. Hermann'i analoogilised paranduse-ettepanekud kõigi teiste paragrahvide kohta ja selle järgi need ei tule enam hääletamisele.

§§ 2—92 võetakse vastu.

Seaduseelnõu tervesisuvõetakse vastu korraga.

6. Vangistusseadustik — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär.

Juhataja: III lugemisel hääletan seda seaduseelnõu peatükkide kaupa, jättes ära teksti ettekandmise.

Pealkiri ja 1. osa 1.—4. peatükk — §§ 1—31 — võetakse vastu.

(1. osa 5. peatükk §§ 32—51.)

A. Jõeäär (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut ja panen ette,

§ 32 teine lõige kustutada, mis kõneleb vangidele vähempakkumise teel välistööde hankimisest.

Vahepeal on terve rida märgukirju tulnud Vabariigi Valitsusele vangide tööde kohta. Trükitöölised on Vabariigi Valitsuse poole pööranud, kus nad tähelepanu juhiwad halbadele tagajärgedele, mis sellest tekivad, et vangid trükitöödel ettevõtetega võistleva hakkavad. Samuti on metallitöölised märgukirjaga esinenud.

Nähtavasti ei ole need väited, mis ma teisel lugemisel ette tõi, sugugi ilmaagessed, vaid vastupidi, olen võib-olla liiga tagasihoidlik olnud oma ettepanekute tegemisel, sest minu ettepanek ei ole tehtud vangimajade töökodades töödele takistuste tegemiseks, vaid käib ainult välistööde kohta. Vangimajade sisemiste tööde alal on ka niikaugelt mindud, et teiste ettevõtete konkureeritakse.

Siis edasi panen ette,

§ 43 vastu võtta järgmiselt: „Vahialuste töötasu arvatakse päeva- või tükiviisi vastavalt töö edukusele ja headusele 50—100% suuruses sellest normist, mis vabatöölisele kuulub sama töö eest ning samal alusel.“

(J. Fuks'i, as vahelhüüe.) Härra Fuks küsib, mida peaks siis tegema. Peaks minu paranduse vastu võtma, et vahialuste tööde hindade kalkuleerimisel arvestataks vangide töötasu sama hinnaga, mis sarnaste

tööde eest makstakse väljaspool vangimaju, siis vangimajad ei tekitaks ebaausat võistlust ega suruks tööturul hindu alla. Aga mispärast arvestatakse nende tööhindade kalkuleerimisel poole vähemaga kui teistes ettevõtetes? (J. F u k s'i, as vahelhüüe.) Aga ühed riigiasutused on nad mõlemad. Mispärast vangide trükikoda peab riigi trükikojaga konkureerima? Kui hinnad kalkuleeritaks ühesugused, siis igaüks telliks sealt, kust tal otstarbekohane. Ma tean teiste riikide kohta, et teistes riikides on seadusse võetud nõudmine, et vangide töid ei tohi teisiti hinnata, kui eraettevõtete töid. Ma arvan, et need põhimõtted peaksid ka meil maksvad olema.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel vaidlen kõigi ettepanekute vastu, mida tegi rkl. Jõeäär, samadel motiividel, mida mul au oli ette tuua II lugemisel. Mina olen vahepeal selgitanud veel kord keskvangimaja trükikoja asja ja veel praegu on vangimajade valitsuse direktori mulle asja ette kandnud, millest selgub, et etteheited vangimajade trükikojale põhjendamata on ja püsima jäävad andmed, mis mul oli võimalus ühe küsimuse puhul Riigikogule mõni nädal tagasi ette kanda. (V a h e l h ü ü d e d.) Päristspsed. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui mulle seda näidatakse ja selgeks tehtaks, et mulle vale informatsioon on antud, siis teen vastavate ametnikkude kohta otsekohe järeldused. Ma võin aga sootu vastupidist näidata. Mulle on selgitatud seda, et kui vangimajade trükikoda võtab odavalt tööd vastu, siis on väikesemaid trükikodasid, kes veel odavamalt tööd vastu võtavad, ja seega meie trükikoda teistele konkurentsi ei saa teha.

A. Jõeääre ettepanek § 32 kohta lükatakse tagasi.

A. Jõeääre ettepanek § 43 kohta lükatakse tagasi.

1. osa 5.—8. peatükk ja 2. osa 1.—8. peatükk — §§ 32—147 — võetakse vastu.

(3. osa 1. peatükk §§ 148—183.)

M. Reisisik (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kordan teisel lugemisel tehtud ettepanekut,

välja jätta vangistusseadustiku 3. osa 1. peatükk,

mis käsitab alaealisi paranduseasutistes. Peapõhjus selle peatüki sissejätmiseks,

mille ette tõi härra Kohtu- ja siseminister, oli see, et meil Harku kolonii satuks väljapääsematusse seisukorda, kui praegu vastuvõetavas vangistusseadustikus see osa puuduks; kuid kuna härra Kohtu- ja siseminister viimane kord tõendas, et käesolev vangistusseadustik võib maksmata hakata alles pooleteise aasta pärast, siis arvan, et leidub küllalt aega ja võimalusi selle aja jooksul välja töötada uut määrustikku alaealiste paranduseasutiste jaoks, ning seepärast ei ole karta, et Harku kolonii tegevus võiks kannatada selle peatüki väljajätmisega käesoleval silmapilgul. Käesolev peatükk, käsitades alaealisi paranduseasutistes, ei vasta neile ülesannetele, mida tahaksime näha paranduseasutistes, mis peaksid olema kasvatuslikku laadi, aga mitte sel määral kandma vangimajalikku laadi, nagu see käesoleva vangistusseadustiku järgi paratamata on, kus selle asutise organiseerimine väga suures osas langeb ühte vangimajade organiseerimisega. Täna on räägitud sellest, et meil ei ole soovitat, et koolid asuvad mitme ministeeriumi all. Käesoleva peatüki vastuvõtmisega kujuneks meil esialgu üks, aga tulevikus, kui meil, mida ma loota ei taha, tõuseks tarvidus teiste sarnaste paranduseasutiste järele, kujuneksid meil algkoolid, mis kuuluvad mitte hariduseministeeriumi, vaid kohtuministeeriumi alla, mille pedagoogiline personaal isegi panakse ametisse vangimajade peavalitsuse poolt. Ma olen selle peatüki puudustest pikemalt juba varem kõnelenud. Kuna aga ka selle sissejätmise peapõhjus ära langeb — Harku kolonii seetõttu raskustesse ei pruugiks sattuda, sest ma oletan, et meie kodifikatsiooni osakond ühe aasta jooksul suudab ühe väga põhjaliku ja hea määrustiku alaealiste paranduseasutiste jaoks välja töötada — seepärast kordan oma ettepanekut peatüki väljajätmise kohta. Sel juhul, kui see minu ettepanek ei peaks läbi minema, kordan oma samuti eelmisel lugemisel tehtud ettepanekut,

§ 177 juures välja jätta punkt 3 ja viimne ning eelviimne lõige,

mis käsitavad kehalist karistust. Siin on samuti II lugemisel pikemalt kõneldud kehalise karistuse sissevõtmisest ja toodud ette küllalt põhjendusi, mis näitavad, et kehaline karistus kuskil soovitavaid tagajärgi andnud ei ole, kõnelemata sellest, et tema kasvatuslik mõju on väga küsitav. Pealegi usun ma, et kui päris erapoolelt vaatame käesolevat seadust, siis meie seaduseandlusele tõepoolest auks ei ole selles paragrahvis äramääratud

kehalise karistuse andmise tseremoonia, mis on fikseeritud sarnasel kujul, et igal Riigikogu liikmel päris piinlik oleks seda paragrahvi siit ette lugeda. Siin kehaline karistus tõesti ei kanna enam mingit kasvatuslikku laadi, vaid kujuneb ainult toore karistuse eksekutsiooniks. Neil ja teisel lugemisel ettetoodud kaalutlustel kordan oma ettepanekut.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin sellele motiivile vastu kõnelda, mida siin kuuldavale tõi lugupeetud rkl. proua Reisik ettepaneku puhul, see peatükk välja jätta. Selle uue motiivi kohta, et meil käesolev seadus hakkab maksuma umbes 1½ aasta pärast ja selle aja jooksul on võimalik välja töötada alaealiste kohtu seadust ja et selle seadusega koos saaks tarvilikud novellid maksuma panna, peab tähendama, see ei ole nõnda.

Alaealiste kohtu statuut ei ole küsimus omaette, vaid on seotud orgaaniliselt kriminaalprotsessiga. Peame sellega käsikäes ka vastavad osad kriminaalprotsessist muutma. Uue kriminaalprotsessi väljatöötamine on komisjoni poolt, kellele valitsus ülesandeks tegi protsessi välja töötada, usaldatud Riigikohtu prokuröri härra Rägo kätte, kes selle töö kallal praegu töötab, ja tema arvates ei saa Eesti niisugune riik olla, kes uut koodeksit 1½ või 2 aastaga välja töötada saaks. Samuti on prokurör Rägo selle vastu, et ainult ajutist alaealiste kohut sisse seada. Tema on öelnud oma seisukoha selles asjas neil päevil meie ühes suuremas lehes ja tähendanud, et sarnase ajutise organisatsiooni sisseseadmine ei tähendaks muud kui kohtu profaneerimist. 1½ aastaga aga uue kriminaalprotsessi loomine on tehniliselt võimata ja sellepärast kujuneks uue instituudi — alaealiste kohtu — ülepeakaela maksmapanemine väga halvaks ja pealiskaudseks. Kui nüüd käesolev peatükk välja jätta tahetakse, siis ei jääks Harku koloniile midagi.

Mis puutub motiivisse, mis valitsusel on ette tuua § 177 p. 3 kohta, kus kehalisest karistusest jutt, siis on sõna palunud vangimajade direktor, kes asjatundjana Riigikogule asja lähemalt selgitaks.

Vangimajade valitsuse direktor A. P r e s s: Austatud Riigikogu liikmed! Komisjon, kes vangistuse seadustiku eelnõu välja töötas ja kehalise karistuse parandusemajadesse sisse võttis, asus järgmistele seisukohtadele: Kui meie inimese elu analüütilise psühholoogia najal jälgime,

siis näeme, et inimese päevane elamine tingitud on tunneteilma, mina ja miljöö avaldustest. Nende tegurite avalduste kompleksist on tingitud ka kuritegevus. Seda igapäevast elamist laste suhtes võttes omab erilise tähelepanu tunneteilm. Siin on lastekasvatusel esimesel kohal õpemeetodid ja pedagoogilised abinõud, et meelte kaudu laps miljööst õige ettekujutuse saaks. Käesolevas seadustikus on selles osas sisse võetud kõik praeguse aja pedagoogilised abinõud, nagu kooliõppus, loengud, võimlemine j. n. e. Kuid selle kõrval omab suure tähtsuse lapse mina, ja see lapse mina ongi tegur, mis võõriti arenemisel lapse tunneteilma elust niivõrt kõrvale viib, et ta ühiskonna korras teist-suguseks saanud. Selle mina kasvatamiseks tunneb teaduseilm, kodune kasvatus, samuti kool igasuguseid abinõusid: korralkutsumine, keeld, valjult hääldamine j.n.e. Nende abinõude liiki kuulub ka kehaline karistus. Kehalise karistuse suhtes ollakse praegu eitaval seisukohal, mitte et seda kuidagi teoreetiliselt põhjendatud oleks kui ebapraktilist ja mitteõiget meetodit. Kehaliste karistuste kasutamise tagajärjel on aga tõelikult paljudes kultuurriikides üles kerkinud küsimused ja ka otsekohesed tegeliku elu näited, et isikud, kes kehalise karistuse ellu on viinud, mitte oma ülesannete kõrgusel ei ole asunud. Kuid see on eriküsimus ja nurisejatel ei ole mingeid statistilisi andmeid ette tuua, et kehaline karistus oleks sarnane meetod, mis tagajärge ei annaks. Paljudest maadest võin ma ette tuua Ameerika, kus 30 aastat tagasi kehaliste karistuste vastu vaidlused üles kerkisid ja eitav seisukoht võeti, mis tingitud oli ainult sellest, et võimud, kes kehalisi karistusi paranduseasutistes teostasid, püüdsid kehalise karistusega terveid lapsi oma viisi kasvatada. Käesolevasse seadustikku võttis komisjon sisse kõik praeguse aja kasvatus ja mõjutuse abinõud, mida praegu kultuurilm tunnustab, et lapse hingeelu ja mina tegevuseavaldus normaalselt saaks arendatud. Kui kehaliste karistuste suhtes eitavale seisukohale asuda, siis kaob kahtlemata ära teoreetiline alus praegu meie väikeses riigis tõesti seda suurt kuritegevusele sattunud laste arvu miinimumini vähendada. Pealegi kaob praktiline võimalus seda arvu miinimumini viia.

A. J õ e ä ä r (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

§ 177 esimese lõike punkt 3 ja kolmas ning neljas lõige kustutada.

See ettepanek on ühine rkl. pr. Reisik'u ettepanekuga ja on tehtud selleks, et keheline karistus saaks seadustikust välja jäetud. Selle väljajätmise põhjenduseks on juba II lugemisel isegi lugupeetud härra Kohtu- ja siseminister sõna võtnud, on ära näidanud, et selle karistuse sissevõtmise tagajärjed oleksid samasugused, nagu need mujal on avaldunud, oleksid negatiivsed. Mingit paremust see ei annaks. Ja seepärast ma loodan, et meil ei pruugiks teha meie seaduseandlusele seda häbi, et meie nüüd, kus meie riik üle 10 aasta iseseisvana on püsinud, kus meil ihunuhtlust ei ole tarvitatud, et meie nüüd, kui meie juba 10 aastat iseseisvana oleme elanud ja oleme ilma selle nuhtlusest läbi saanud, (J. Holberg, põl: Targemaks saanud.) ja oleme, nagu andmed näitavad, alaealiste kurjategijate parandamisel häid tagajärgi kätte saanud, et meie nüüd hakkame teisi abinõusid tarvitama, mis palju halvemaid tagajärgi võiksid anda. Ei ole ühtki last siamaani veel peksuga paremaks tehtud ega kasvatatud. Seda võite teie, ma arvan, igaüks oma kogemuste järgi tõendada, kui teil lapsi on ja nende kallal seda abinõu olete tarvitanud. Mina olen kindel, et olete veendunud selles, et see abinõu ei anna tagajärgi, mida teie loodate. See ei too muud, kui kasvatab lapses viha, aga mingit head tagajärge tema ei või anda. Eriti ei võiks juttugi sellest olla, et vits võiks parandavat mõju avaldada seal, kus seda käesoleva seaduse järgi tahetakse tarvitusele võtta, s. o. lastele alates 12 aastast kuni 20 aasta vanuseni. Siis on juba hilja lapse „mina“ ümber kujundama hakata, nagu härra direktor loodab, arvates, et vitsahirm on ainuke abinõu, mis lapse „mina“ häbistab ja teda sellel teel sunnib alistuma nõudmistele, mis talle üles seatakse paranduseasutiste poolt. 12-aastaste laste juures ei saa seda nende abinõudega kätte. Arvan, et kui teie teate oma ümbruskonda ja tunnete inimesi, kes lapsi kasvatavad, siis peate ütleva, et 12—20-aastasi lapsi enam ei pekseta. Nad ei ole enam lapsed, vaid juba noored inimesed. (J. Holberg, põl: Nad võivad juba Riigikogu liikmed olla.) Just seda ma räägin. Kui tahetakse põhjendada seda peksu või vitsanuhtlust sellega, et see laste juures võiks anda minigeid tagajärgi, siis ometi keegi inimese ei julge öelda, et see ka täiskasvanu juures võiks tagajärgi anda. (J. Soots, põl: Annab mõnel küll.) Härra kindral Soots'i arvates võib nii olla, et annab tagajärgi. Mina, härra kindral, võin Teile

jutustada ka sellest, kuidas Saaremaal 1919. aastal karistusesalgad vallamajades peksta andsid inimestele. See sündis Saaremaa mässu mahasurumise ajal, kus Laimjala vallamajas üht põllumeeste kogudesse, sel ajal maaliitu kuuluvat härrat, kes kandideeris Asutava Kogu valimistel maaliidu nimekirjas, vitsahirmu osaliseks lasti saada. Aga tema peale see mõju ei avaldanud, vaid ta jäi ikka selleks samaks maaliitlaseks ja on ka praegu põllumeeste kogude erakonna liige. Aga ma ütlen, see pilt, mis sealjuures inimestele avanes, kus kellegi sadistlikkude kalduvustega mõisniku juhatusel nii naise kui mehi karistuse-salga poolt massiliselt pekseti, oli kohutav, ja kui Teie, härra kindral, seal juures olesite olnud, siis Teie küll seda ei oleks öelnud, mis praegu ütlesite. (J. Soots, põl: Igat asja võib kurjasti tarvitada!) Aga on ka sarnaseid asju, mida ei saagi kurjasti tarvitada, ja on ka sarnaseid, mida kõige parema tahtmise juures ei saa hästi tarvitada, kui vitsanuhtlust hästi tahaksite tarvitada, siis peaksite vitsadega pai tegema. (J. Fuchs, as: Selle paitegemisega võib haiget teha!)

Senised kogemused Harku kolonias näitavad, et sellest ajast saadik, kus vitsanuhtlust ei tarvitata, on seal saavutatud hoopis paremad tagajärjed, ja ma loodan, et meie ei anna sellele asutusele sarnaseid abinõusid ja võimalusi, mida võib-olla need inimesed, kes seal lapsi kasvatavad, ei tahagi tarvitada. (R. Penno, as: Ega see sunduslik ei ole!) Lugupeetud härra Penno, kui Teie seadusse võtate karistuse-na vitsanuhtluse ja teate, kuidas meil vangistuseasutised oma ülemuse soovidele vastu tulevad, ja kuulsite, kui soojalt härra direktor Press siin seda abinõu soovitas, siis võite arvata, et see abinõu tarvitamata ei jää. Aga tagajärgede eest ma hoiatan. Ma ütlen, et ei ole tarvis vitsanuhtlusega noori inimesi hakata rikkuma, parandada aga neid sellega ei saa. (J. Holberg, põl: Siis nad annavad vangimajaülemale ise!)

Juhataja: Hääletamisele tuleb rkl. Reisik'u ettepanek, jätta välja 3. osa 1. peatükk. (Hääletatakse.) Poolt on 32 häält, vastu 34 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 45 häält, erapooletuid 3, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Reisik'u teine ettepanek, § 177. välja jätta p. 3 — kehali-

ne karistus — ning sama paragrahvi kolmas ja neljas lõige. Rkl. Jõeäärelt on samasisuline ettepanek, nii et esimese ettepaneku otsustamisel otsustatakse ühtlasi ka rkl. Jõeääre ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) 3. osa 1. peatüki poolt on 37 häält, vastu 30 häält, seega on 3. osa 1. peatükk vastu võetud.

3. osa 2. peatükk, 4. osa 1.—3. peatükk ning 5. ja 6. osa — §§ 184 — 249 — võetakse vastu.

Seaduseelnõu terve sisu võetakse vastu korraga.

7. Meresadamate rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni, statuudi ja allakirjutamisprotokolli kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Kapi puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees R. Kuris.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

8. Linnade administratiiv-piirides asuvate maade kasutamise lepingute pikendamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär.

Seaduseelnõu pealkiri ja tekst võetakse vastu.

Aruandja A. Jõeäär: Käesolev seadus on kiire iseloomuga ja peaks maksma hakkama hiljemalt 1. jaanuarist 1931, sest siis kaotab endises seaduses ettenähtud rendilepingute pikendus maksvuse. See ei ole aga võimalik teisiti, kui et seadus hakkaks maksma avaldamisega Riigi Teatajas. Kui see hakkaks maksma harilikus korras, 10 päeva möödumisel pärast avaldamist, siis võib-olla ei saa ta 1. jaanuarist maksma hakata. Seepärast teen ettepaneku, täiendada seaduseelnõu II osaga: „II. Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega Riigi Teatajas.“ (A. Schulbach, tões: Aga miks mitte 1. jaanuarist?) Võib ka 1. jaanuarist 1931, mis ehk õigem on ja muudan vastavalt oma ettepaneku.

Juhataja: Aruandjalt on ettepanek, täiendada seaduseelnõu II osaga:

„II. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1931. a.“

(Hääletatakse.) II osa on vastu võetud.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

9. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus nr. 2 — II lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Saar.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

10. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — II lugemisel.

Maa- ja omavalitsuse komisjonide aruandja A. Saar.

Juhataja: Selle seaduseelnõu arutamisel ma jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise.

(Pealkiri.)

J. Saar (as): Väga austatud härrad Riigikogu liikmed! Praegu arutuselolev omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus peaks korraldama ja lahendama neid maid, mis Maaseaduse § 15. kohaselt omavalitsustele, eriti just maa- ja valdade omavalitsustele on määratud ja määratakse ka tulevikus nende peale seadustega pandud ülesannete täitmisel.

Alguses oli raske ette kujutada kõiki neid ülesandeid, mis omavalitsustel täita tulevad ja mille teostamiseks oleks neil tarvis suuremad või väikesemad maa-alad.

Et aga siiski juba alguses näha oli, et selleks otstarbeks teatud maa-alad tarvis on, siis teostati ka seda tol ajal, kui riiklikust maatagavarast ka asundusetalusid välja anti.

Üksikutes maakondades eraldati nende ülesannete täitmiseks riigi maatagavarast suuremad maa-alad ja isegi terved mõisad ja anti ühes hoonetega harilikus korras omavalitsustele rendile.

Enamat jagu neist maadest kasutasid kohalikud valla- ja maavalitsused algkooliõpetajate palgamaaks, vanade- ja lastekodudeks. Nagu teada, on üksikud omavalitsused nende maade rendid mitmete aastate jooksul riigile tasumata jätnud, suuremalt jaolt olid need maad küll omavalitsused edasi rentinud kolmandatele isikutele, kes aga omakord omad kohustused on täitmata jätnud omavalitsuste vastu.

Üksikutel maakondadel on need tasumata rendivõlad kasvanud üle pea, mis ulatuvad kümnetesse miljonitesse.

Meil on ka väga hästi teada see kord, kuidas neid maid üldse hariti. Harimisviis iseäranis palgamaadel on enamalt jaolt täiesti lohakas. Näiteks võiks tuua ette paar palgamaakrunti, kus vilja asemele ohakaid kasvatatakse.

Praegu on meil käes detsembrikuu, aga tean üht palgamaakrunti, kus veel praegugi 9-tiinulisel heinamaal loog maas mädaneb. See paistab küll natukene muinasloomisena, aga see on tõsiasi, ja sealsamas ümbruskonnas on mitukümmend väikekohapidajat, endist mõisatöolist, kellel ei ole heinamaad ega karjamaa-raasukest, kus tema võiks endale lambatalle üles kasvatada.

Sellel ametimehel ei olegi üldse tarvidust selle heinamaa järele, sest ta saab kui teatud ametikandja ligi 15 tuhat senti kuus riigilt palka ühes kütte ja valgustusega, ja see maa osutub temale harilikult üleliigseks takistuseks tema otsekoheste ametikohuste täitmisel.

Meil on alati küll paremalt küll pahe-malt poolt nõutud, et ka meie riigimõisade ja põllutöökoolide krundid peaksid olema terved mõisad, et siis oleks võimalik eeskuju näidata tervele ümbruskonnale.

Asunikude rühma inimesed on alati seda näidanud... (L. Johanson, stp: Kas on see märgukiri või manifest?) Ei ole. (L. Johanson, stp: Mis siis?) Miks Teie, härra Johanson, seda teada tahate?

Asunikude rühm on alati seda näidanud, et ka neid suuri mõisaid peetakse lohakalt. Neid suuri mõisaid on just viimasel ajal kaitsnud härra Tonkman, kes ka toonitas, et see olevat terve põllumeeste kogude rühma vaade.

Kuivõrt „eeskujulikult“ neid riigimõisaid peetakse, võin ette tuua ühe Põllutöoministeeriumi andmete põhjal parema, Sä-revere mõisa Järvamaal, kus ka veel praegu heinasaad mädanevad heinamaal. (K. Päts, põl: Kas heinakuhad või -saod?) Ei saod, mitte kuhjad.

Tekib küsimus, et kas siis tõesti niisuguseid palgamaid ja riigimõisaid tahetakse edasi pidada selleks, et nad rahvale eeskujuks oleksid. Minu arvates on see täiesti ekslik samm. Need paisud tuleksid ükskord välja lõigata.

Tekib küsimus, et kui suured siis õieti on meil praegu niiõelda ribevilolevad maad. Selle seaduse arutamise puhul saadud andmed näitavad, et tagavaramaid,

mis oleks võimalik kasutada otsekohe asundamiseks või juurdelõigete andmiseks, on 70.796,90 hektaari. Suurmaapidamiste all, mida peetakse riigi arvel, on 7.716,64 hektaari. Reservis põllutöökoolide jaoks on 5.148,27 hektaari. Suurmaapidamisi, mis välja antud üksikutele isikutele, on 4.531,22 hektaari. Suurmaapidamisi, mis välja antud üksikutele seltsidele, on 4.357,99 hektaari.

Postijaamade kohti on nendesamade andmete põhjal 5.641,70 ha ja muid omavalitsuste maid, mis eraldatud riigi maata-gavarast — 24.569,52 ha.

Nagu need andmed näitavad, on meil kogusummas niisuguseid riplevaid maid umbes 123.000 ha.

Nagu need arvud näitavad, ei või meie nuriseda maapuuduse üle, küll aga oleks tarvis kiiret korraldust, siis võiks nendesamade maade korraldusega lahendada juba ühe osa praegusel ajal nii teravalt päevakorrale kerkinud endiste mõisatöolist-te käsitöökruntide ja teiste väiketalude elujõuliseks tegemise küsimusest. On tarvis head tahtmist, et kaotada need väärnähtused, kus mõnel ametnikul või riigimõisal veel praegu heinaloog mädaneb, ja anda needsamad maa-alad neile pisikestele popsitaludele juurdelõigeteks, kes heitlevad elu ja surma vahel, ja kus pole endal süüa ega loomadele midagi anda.

Kui võtta praegust ajajärku, kus põllusaadustele meie põllupidaja ei leia turgu välis- ega ka kodumaal, siis on täiesti selge, et ka meie maalolevail ametnikkudel on praegused palgamaad täiesti üleaarused. Ametnikul on saada kõiksuguseid põllusaadusi niipalju, kui aga süda soovib, ja hinnad ei tasu ju valmistamise kulugi ära.

Kui aga kuskil vallamajas mõned üksikud krundid välja antakse, siis on maatahtjaid niipalju, et mitmekümnekordselt ületab kruntide arvu. See tähendab, et maanälg on veel suur ja seda nälga võiks juba nüüd selle omavalitsuste maaga varustamise küsimuse õiglase lahendamise juures osaliselt rahuldada.

Meie rühma esindajad maakomisjonis töid juba ette, et algkooli ja teiste palgamaade suurus ei võiks olla ühes õue- ja aiamaaga mingil tingimusel mitte üle 2½ ha. Hoolekandeesutiste maa suurusest aitaks küll 25 ha ja põllutöökoolide maad võiks olla mitte üle 50 ha.

Palgamaade pidamise kohta mina juba näitasin, kui lohakalt neid enamjagu peetakse. Praegu hoolekandeesutiste mõisad annavad ka suurmaapidamiste näol enamjagu kahju, sest et seal töötava personali

kulud põllumajapidamises on kulukad ja ei tasu ennast ära.

Võtame põllutöökoolid, siis oleme meie, asunikude esindajad, alati näidanud, et praegu, kus põllutöökoolide käes on kasutada mitmesaja-hektaarilised mõisad, kasvatatakse seal tulevase mõisade valitsejaid. Mis meie tulevikus aga nende mõisavalitsejatega peale hakkame, on küsitav. Meile oleks tähtis, et sealt tuleksid välja täielikud ja asjatundvad väiketalupidajad, kes ka siis kooli lõpetades oskaksid oma isatalu väikepõllumehe seisukohalt sisse seada. Põllutöökoolide seaduse arutamise puhul ütles küll kogupõllumees härra Tonkman, (L. Johnson, stp: Mis asjamees Tonkman on?) Suurpõllumees. . . . et tema arvates olevat see õige põllutöökooli põllu suurus 200—400 hektaari. (J. Teemant, põl: Kes seda arvab?) Härra Tonkman, tema ütles, et see olevat terve teie rühma arvamine, nähtavasti on see õige. (K. Tonkman, põl: Ärge üksikuid sõnu kõnests välja lugege!) Omavalitsuse komisjonis selle seaduse arutamise puhul arvas aga sotsialist Usai, et tema arvates olevat see õige norm 500 hektaari. Üks on õige, et suurmaapidamise pooldajad on nad mõlemad, härra Tonkman kui ka härra Usai. (K. Päts, põl: Aga kui Teile maad rohkem antakse, kas ütleksite ära? — K. Tonkman? põl: Tahate ka juurdelõikeid?) Ega suurematele taludele juurdelõikeid ei taha, vaid ainult väikeste elujõulisemaks muutmiseks. (K. Päts, põl: Aga kui antakse, kas ütlete ära?) Küsimus seisab selles, et meie seda suurmaapidamist ei poolda kahe asja pärast, ja nimelt, et suurmaapidamine ei tasu ennast ära ja et meil maanäljaseid on väga palju. (K. Päts, põl: Kas see on ärakiri sellest märgukirjast, mis Riigivanemale andsite?) Ei, see on ärakiri minu mõttekäigust. (K. Tonkman'i, põl vahelhüüe.) Korratutest majapidamistest ma rääkisin, ja neid leidub palju.

Paljud rändavad linnadesse, et tööd otsida, aga ka siin on tööpuudus nii suur, et ei ole midagi peale hakata.

Algkooli maade suhtes tuleks küll küsida, et kas on siis need õpetajad, kellel suured normaaltalud käes, ise sellejuures õnnelikud, või kas nende kätte usaldatud noorsookasvatustöö ei kannata selle all. Vastus on lihtne, et nad õnnelikud ei ole, ja et ka koolitöö teataval määral siiski kannatab.

Minu arvates oleks neil palju parem meeolu, kui nende maa-alad piirduksid

ainult aiamaaga, kus suvisel koolivaheajal võiks kartuleid ja aiavilja kasvatada.

Harilikult peetakse ju koolitööde vaheajal kõiksuguseid täiendusekursusi, kust aga praeguste suurte maade pidamise tõttu täiesti osavõtmise võimata.

Meie kliima juures tuleb harilikult kõige kibedam põllutööaeg just samal ajal, kus lapsed koolides kibedasti tööl oma lõputöödega, kus ka kõige energiaga peab sekka lööma õpetajaskond. (K. Päts, põl: Kuhu nad peaksid sekka lööma?) Aga nad lõövad põllutööle sekka.

Kõige uuen palgamaade liik on meil teemeistrite palgamaad, mida juba nagu kuulda minevast suvest saadik mõned kohalikud omavalitsused Teedeministeeriumi kaudu Põllutööministeeriumilt olevat hakanud nõutama. Minule paistab, et peaks juba ükskord selge olema, et need maad kõigile ametnikkudele koormavaks on, ja eeskätt peaks see selge olema just teemeistrite kohta, kellel suur töö algab just põllutööga ja lõpeb ka üheskoos põllutööga sügisel, — siin ei võiks kaht arvamist olla, et neile on tarvis ainult see maa, kus peal maja asub, kus teemeistri korter ja lapikene õuemaad, kuhu võiks teehöövliid sügisel sisse ajada ja selleks vastavad ruumid ehitada. (K. Päts, põl: Aga Te olete väga üksikasjalikult selle programmi välja töötanud!) Kõigest küljest, härra Päts, peab seda asja võtma.

Meie väikepõllupidajate pere ootab pikisilmi seda praegust seadust, seda seepärast, et mõnigi mees võiks oma 2—3 tiinule juurdelõike saada, või kus jälle olud lubavad, siis ehk uue eluasemekohakese.

Kui omal ajal Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse alusel taheti linnadele tasuta anda umbes 4.600 tiinu maad riigimaade tagavarast, siis mäletan, selle arutamise puhul anti igale linnale mõned sadjad hektaarid maad. Sel ajal anti Türi linnale, Järvamaal, ligi 300 ha. Sinna satutsid linna piiridesse 4 asundusetalu ja lõppude-lõpuks, kui linn need talud kätte sai, pani niisuguse rendi peale, et need talud täiesti elujõuetuks tehti. (M. Laarmann, põl: Härra Saar, kus need 4 asundusetalu on, kas Seevaldis või? — Paremalt poolt: Millal see oli?) See oli 1927. aastal. (Paremalt poolt: Kes oli siis Põllutööminister?) Seda mõelge ise.

Käesoleva seaduse arutamise puhul esitati maakomisjonile omavalitsuste liidu juhatuse poolt märgukiri, kus nõutakse praeguse seadusega ka neid maid tagasi, mis omal ajal Põllutööministeeriumi poolt anti

välja kolmandatele isikutele kasutamiseks, ehk küll need maad olid Maaseaduse maksimahakkamisega omavalitsuste käes.

Kui nüüd asuda seisukohale, et ka need maad tuleksid nende praeguste kasutajate käest ära võtta ja omavalitsustele anda, siis oleks see lausa ülekohus. Meil on väga kurvad kogemused olemas Türi linna maadega, kus nende 4 talupidajaga väga ebakorrektselt ümber käiakse.

Kui asunikude esindajad selle küsimuse üles tõstsid nende endiste omavalitsuste käes kasutadaolevate maade suhtes, missugused aga juba Põllutöoministerium on põlise pidamise õigusega kolmandatele isikutele üle andnud, siis ütles küll härra Juhkam, et tema imestavat väga, mispärast asunikud neid spekulante ja hangeldajaid kaitsevad. (A. Tupits, põl: See ju harilik asi!) Meie arvates ei ole siin tegemist hangeldajatega ja spekulantidega, vaid harilikkude põllupidajatega, keda nii hõlpsasti pillutada ei või. Nagu mina tähendasin, on meil kurvad kogemused Türi linna omavalitsuse suhtes, kus juba selle pillutamiseega on algust tehtud, sest et tol ajal seaduseandjad ei näinud kõiki neid pahesid ette.

Väga pikalt ja laialt vaieldi komisjoni-des selle üle, kas võtta seadusse endasse need normid, kui suur oleks ülemmäär iga üksiku liigi asutuse kohta. Neid norme aga komisjoni enamus seadusse ei võtnud. Minule aga paistab, et ka nüüd jääb ikka endine kord maksma. Maaomavalitsuste liit asus ka normide seadusse võtmises meiega ühele alusele, — ainult selle vahega, et liit kardab, et ehk Vabariigi Valitsus hakkab maade suurust üleliiga vähendada, mina aga kardan, et kui kindlaid ülemmäärasid ei ole seaduses ette nähtud, et siis ehk jääb maksma endine olukord.

Võib-olla et ehk siiski Vabariigi Valitsus hakkab arvestama selle seisukohaga, mis on ette nähtud seletuskirjas, et algkoolil maid ei või olla üle aiamaa, — see aiamaa mõiste on aga iseenesest väga lai, ja seepärast kardan, et seda väga laias mõttes kasutama hakatakse.

Aia- ja pargi- ning õuemaad võib aga väga kergesti paigutada 2½ hektaari piiridesse. Mis aga puutub hoolekandeaustiste maadesse, siis aitab neil küll 25 hektaarist põllust, — niisama võivad põllutöökoolid väga hästi tulevasi põllumehi kasvatada 50-hektaarilisel talul.

P. Schütz (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! § 1 juures tulid peaaegu kõigi rühmade esindajad komisjonis üks-

meelsele arvamisele, et neid maid, mis praegu vallaomavalitsuste käes õpetajate palgamaana kasutatakse, küllalt intensiivselt ei harita, (K. P ä t s, põl: See ju ongi maa intensiivne harimine.) kuna õpetajad koolitööga seotud on, naisõpetajad, kes õpetajateperest enamuse moodustavad, oma palgamaid mitte ise ei hari, vaid neid kolmandatele isikutele edasi rendivad, või pooleterale annavad. Need kolmandad isikud aga maale, mida nad ajutiselt kasutavad, midagi juurde ei anna, vaid katsuvad seda viimse võimaluseni välja kurnata, ja nii on pea üldine nähtus, et õpetajate palgamaad peale ohakate ja umbrohu midagi ei kasvata. Kuna meil maareformi teostamine juba lõpule jõuab, palju vabadusesõjast osavõtjaid ja endisi mõisatöölisi alles maaga varustamata, ning kuna meil suur hulk elujõuetuid väikekohti omalajal on loodud, mis juurdelõikeid vajavad, siis arvab meie rühm, et ei ole otstarbekohane, kui koolikohad nii suured on, et õpetajad neid ise ei suuda harida. Päris ilma maata on aga õpetajal maal väga raske läbi saada. (A. Kornell, as: Ütlete aga, et hulk naisõpetajaid ei kasuta maad.) Aga aiamaad võib ta siiski harida ja kasutada. — Kuna puudub aeg ja võimalus linnas käia endale toiduaineid hankimas, maal aga neid igal juhul võimalik saada ei ole, siis arvame meie, et õpetajate palgamaad tuleksid piirata aiamaaga või vähemalt sarnase normiga, mida nad ise koolitöö kõrval ära suudavad harida. Vabanevad maad tuleksid juurdelõigete andmiseks ning väiketalu loomiseks ära kasutada. Samuti tuleks talitada hobusepostijaama maadega. See oli omavalitsuse komisjoni peaaegu üksmeelne arvamine. Ainult vaidlusi tekitas küsimus, kas määrata õpetajate palgamaade normid kindlaks käesoleva seadusega või jätta see Vabariigi Valitsuse otsustada, kes komisjoni üksmeelse arvamisega peaks arvestama. Asunikude koonduse esindajad arvasid, et Vabariigi Valitsust selles küsimuses ei või usaldada, sest Põllutöoministeriumil, kes Vabariigi Valitsuse selles asjas ettepanekuid teeb, olevat kalduvus koolikohti võimalikult suured eraldada, ja seepärast tuleksid nende arvates normid õpetajate palgamaade kohta sellesse seadusse võtta. Kuna põhimõttelikult keegi normide vastu ei vaielnud, siis oodati, et koonduse esindajad, kes normide vajadust kogu aja olid põhjendanud, ka vastava ettepaneku teevad. Koonduse esindajad aga, kes juurdelõigete pärast praegu maal „lapuat“ teevad, arvasid, et sellest on küllalt, kui me suure suuga õpetajatelt

maa äravõtmisest räägime, aga ettepanekut õpetajate palgamaade normide kohta nad siiski ei teinud. (J. Saar, as: Härra Schütz, sai ju tehtud!) Veel viimasel komisjoni koosolekul, kus see küsimus lõplikule otsustamisele pidi tulema, nõudsid asunikkude esindajad, et võetagu ikka normid seadusse. Kuna neil ettepanekut ei olnud, siis tegin mina ettepaneku, seaduse arutamine katkestada, et asunikkudele võimalust anda normide väljatöötamiseks ja komisjonile esitamiseks. Komisjon andis neile selle võimaluse.

Agas kui komisjon järgmisel korral kokku tuli, et seda küsimust lõplikult otsustada, siis härrad Saar ja Lorenz selle asemel, et komisjonile õpetajate palgamaade normide kohta ettepanekutega esineda, läksid Riigikogu einelauda niikauaks kohvi jooma, kui komisjon selle paragrahvi vastu võttis. (Naer.)

See näitab veel kord kujukalt, et kõik need suured sõnad juurdelõigetest asunikkude kongressidel ja konverentsidel on vaid tühjad sõnakõlksud, aga kui on tarvis tegusid, siis hiilitakse arglikult kõrvale, et mitte vastutust kanda.

Nagu ma juba tähendasin, on sotsialistid selle poolt, et õpetajate palgamaid tuleb vähendada seal, kus need suured on, ja oleme ka selle poolt, et nende palgamaade normid tuleksid seadusega kindlaks määrata. Kuna aga koolivõrk veel lõplikult ei ole teostatud ja õpetajate kontingent veel välja kujunenud ei ole, siis ei leia meie võimalikuks omavalitsuste maaga varustamise seaduses õpetajate palgamaade norme kindlaks määrata, vaid seda võiks teha avalikkude algkoolide seaduses, mis praegu haridusekomisjonis arutusel.

Mis puutub § 7, siis teen § 7 kohta paranduse-ettepaneku, kuna härra esimehe korraldusel paragrahve ette ei loeta, siis teen oma paranduse-ettepaneku juba praegu ja nimelt,

§ 7 kustutada sõnad: „ning usuühingutele (kogudustele)“.

(K. Päts, põl: Mis teie sinna asemele siis panete?) Selle paranduse vajadust mina põhjendasin juba I lugemisel ja ma ei hakka enam pikemalt selle küsimuse juures peatuma. Tähendan ainult, et praegu arutuselolev seadus on omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus; kuna usuühingud ei ole ei omavalitsuslikud, ega üldkasulikud organisatsioonid, siis minu arusaamise järgi sellesse paragrahvi ei sobi see lause, et tahetakse nagu teise seaduse hõlma all viia läbi kirikute maaga varustamist veel

uuesti. (J. Teemant, põl: Kas Te mingi koguduse liige olete?) Mina ei ole praegu ühegi koguduse liige. (Vahelhüüe.) Omavalitsused on avalikkuslikul alusel valitud, kes täidavad riiklikke ülesandeid. Usuühingud ei täida mingeid riiklikke ülesandeid, nii siis ei ole nad ka avalikkuslikud asutused. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Registreerimise on nad vabatahtlikult enda peale võtnud, riik ei ole seda kohustust neile pannud, ja seepärast ei ole see riiklik ülesanne.

Kirikute maaga varustamise küsimus lahendati 1926. aastal Riigikogus. Siis käsitati seda küsimust igakülgset ja siis lahendati ka see küsimus — vähemalt mulle jäi see mulje, ja ma usun, et ka suuremale osale Riigikogu liikmeist jäi mulje — lõplikult. Kui aga nüüd siiski mõnesuguste kombinatsioonide tagajärjel on olukord sarnaseks kujunenud, et tahetakse kogudustele veel üks täiendav annetus teha... (M. Laarmann, põl: Härra Schütz, aga kuidas selle haoandmisega lugu on?) Noh, hagu kuluks nii mõnelegi mehele ära. (J. Holberg, põl: Aga Teie hääletasite haoandmise vastu.)

Mis puutub praegusse maa-andmisse, siis ma arvan, et kui kindlasti tahetakse kirikuile annetusi teha, siis võiks seda teha mõne teise seadusega. Praegu on Riigikogule esitatud usuühingute ja nende liitude toetamise seadus. Sellega tahetakse kogudustele maale lisaks veel rahalist toetust anda, tahetakse veel maad teistkordselt lisaks anda, seda võiks siis teha selle seadusega, aga käesolevas seaduses ei tohiks aset leida koguduste maaga varustamine. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Just seadusse, mis käsitleb koguduste toetamist, aga mitte seadusse, mis näeb ette omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamist, kuna usuühing, nagu juba tähendasin, ei ole mingi üldkasulik organisatsioon. Seepärast loodan, et Riigikogu enamus minu ettepanekut pooldab.

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Selle seaduseelnõu juures tõi härra Saar väga tõsiseid asjaolusid ette, ja ta kõne sisaldas väga palju tõtt ning oli väga huvitav.

Kõigepealt tõi ta ette, et palgamaid ei kasutata hästi. See on täiesti õige, et siin ja seal on juhte, kus neid ei kasutatud. Siis — et mõnel pool hein mädaneb, seda oleme võinud tähele panna. Et maal algkoolides ei kasutata maid otstarbekohaselt, vaid renditakse välja, ja et praegu

suured maatükid siin ja seal ribeivad — nii oli vist see sõna — on ka õige.

Siis tõi ta ette üksikud näited ajaloost, kuidas Türile antud maad ja kuidas seda otstarbekohatult kasutatakse. See kõik on tõde, mida meie poolt on väga sagedasti ära märgitud küll seaduseelnõude, küll arupärimiste juures.

On rõõmustav, kui koonduse keskel ka kuuldavale tuleb, et meie Maaseadust ei ole küllalt hästi teostatud. Muidugi meie, sotsialistid, oleme siin vastutusest vabad, sest meie keskelt ei ole Põllutööministeeriumi juhte olnud. Suuremalt jaolt, kes Põllutööministeeriumi on juhtinud, need on olnud samast erakonnast, samast rühmast, kuhu kuulub härra Saar. (Keskest: Kas teisi ei ole?) On ka teisi, aga ikka Teie lähemast naabrusest, ja 1925. a. peale on teie hulgast. Kui nüüd härra Saar seda ette kandis eeldusega, et see kellegi vastu sihitud oleks, siis peab siin ära märkima, et kui niisugused väärnähtused on ette tulnud, siis on selles Teie lähemad naabrid süüdi. Öeldakse, et on seadust teostatud, aga seadust võib nii ja teisiti teostada. Seadusest saavad inimesed üht-ja teistviisi aru. (K. Päts, põl: Seadusel on pehme nina, nagu öeldakse.) Jah, seadusel on pehme nina, nagu öeldakse. Ühelt poolt on prokurör ja teiselt poolt kaitsja. Nii on ka Põllutööministeeriumis. Tähtis on ikkagi see, kuidas seadusi teostatakse. Kas saate öelda, kui maareformi teostamisel väärnähtused ilmsiks tulevad, et need on seadusepärased väärnähtused? Seda teie öelda ei saa! Seadust ei ole õieti täidetud ja sellest on tingitud väärnähtused. Kui omal ajal otsustati välja anda ametnikkudele palgamaid ja koolidele maid, siis oleks olnud otstarbekohane ära märkida, mis otstarbel see sünnib. Algkoolide seaduse juures arutati, et koolis käivad põllumeeste lapsed, ja kui maad ei ole, siis õpetaja võõrdub ära koolitööst. Seda toodi ette ja leiti, et maa on tarvilik. Nüüd leitakse, et seda maad on halvasti kasutatud. Aga valitsuse määrustega oleks sel ajal korraldada võidud, kuidas maad kasutada. Samuti palgamaad. Ka palgamaad oleks valitsuse määrustega korraldada saadud. Ei ole kuskil öeldud, et 15 tiinu peaks olema palgamaad, kui 15.000 senti palka saadakse. Kui see nii on, siis on kahtlemata süüdi see asutus, kes maareformi teostab ja ei ole kedagi teist süüdistada.

Rkl. Saare kõne kohta tähendati, et kas see on deklaratsioon või märgukiri. Meie leiame igapäev niisuguseid märgukirju küll ajalehtedes, küll mujal. Ka valitsuse rüh-

made poolt pööratakse valitsuse poole märgukirjadega, deputatsioonidega. On näidatud nende pahede peale ja toodud kümme inimest Toompeale. (A. Korneil, as: Meie pole toonud, häda on sündinud neid siia tulema. — V a h e l h ü ü e: Need olid töölised.) Töölised ei ole siia saanud. Ei saa vaadata nende kui hädaliste peale, kes „lapuat“ on käinud teemas Toompeal, vaid see on sündinud teatud agitatsiooni, teatud kihutusetöö tagajärjel. Ja millest see tuleb? See tuleb võistlusest. Praegu kõik koalitsiooni rühmad võistlevad, ja kui üks kuskilt teeb ettepaneku, et näiteks kanamunade kontrollmaks ära jätta, siis järgmisel päeval tehakse valitsusele tuli alla, nii et Majanduseminister lubab kõik kontrollmaksud ära jätta, nagu see sündis kanamunade juures. Eelmisel päeval kõneldi sellest, et tuleksid eelarve korras katta need kulud, mis on seotud munade kontrolli teostamisega. Järgmisel päeval teatab Majanduseminister, et tal on seaduseelnõu valmimas, et kõik kontrollmaksud ära kaotatakse. (K. Päts, põl: Härra Johanson, kas ei oleks lihtsam ära keelata, et kanad ei muneks?) See oleks muidugi kõige lihtsam. Aga oleks hea, kui need harilikud kanad edasi muneksid, aga need märgukirjade-kanad jätaksid munemise. Need juba rikuvad õhku, koor on neil katkine, ise nokivad katki selle koore, ja see sisu tungib juba õhku. Ka siin on nähtavasti sellega tegemist.

Nüüd on üles tõstetud juurdelõigete küsimus. See on tarvilik küsimus, ja meie kahe käega oleme selle poolt, kui antakse elujõuetutele kohtadele juurdelõikeid. Kui antakse neile, kes tõesti seda vajavad. Tõesti maal on terve rida niisuguseid kohti, kus inimesed ei ela ega sure, kui tuli toores puus vähe hingitsevad ja on tõesti viletsas seisukorras. Neile peaks juurdelõikeid andma. Aga meie oleme näinud, kuidas neid antakse. See kohapidaja, kes neid vajab, see ei saa, aga saab suurkohapidaja, just see, kellel heinad juba mädanevad. Ja kes siin süüdi on? Seadus? Ega seadus ei käsi neid juurdelõikeid anda sinna, kus neid tarvis ei ole. Süüdi on need märgukirjad. Aga kes juurdelõikeid annab? Valitsus. Ja selleks ei ole eriti seadust tarvis, et juurdelõikeid anda, riigi maatagavarast võib maksvate seaduste järgi maad anda. Kui need asutused, kes käesolevas seaduses märgitud, kasutavad maad, siis tuleb just korraldada nii, et maa jäetakse sinna, kus seda paremini kasutatakse. Liialdada ei saa siin. Kui minna

välja seisukohast, et omavalitsusele kui niisugusele maad ei ole tarvis, siis seda seisukohta ei saa keegi kaitsma tulla, et maaomavalitsustelt ära võtta kõik maad. Mis on omavalitsus? See on ometi rahvaesindus, temal on suured ülesanded, ja kui ta neid teostada tahab, siis peab selleks olema teatud maa. Koolimajade jaoks peab ka teatud maa olema, peab olema maa muru- ja mänguplatside jaoks.

Võtame hoolekandeaasutised. Seal peab ka maa olema. Vanadekodu inimestel, kes 60 aastat vanad ja kellel ei ole omakseid, on raske elada toakeses, kus 10 voodit, kapikene ja lauakene, pika peale mõjub see halvasti, kui neil tööd ei ole. Vanadekodudes tööle ei saa neid otsekohe panna, aga nad nokitsevad, teevad midagi, siis on nende elul ka sisu. Kui töö ära võetakse, siis vanadekodudest tehakse kasarmud. See mõjuks halvasti, kui inimesed ei tohiks kuskile minna, vaid ainult tolmu-sele maanteele. Omavalitsuse hoolekandeaasutistel peab oma maa tingimata olema. Tuleb arvestada omavalitsuste ülesannete arenemisega ja nende tarvidustega. Selle küsimuse otsustamisel tuleb ettevaatlik olla ja siin, see on minu isiklik arvamine, et maad ära võtta neilt, kellel see tarvilik, ei tohiks. Igaüks tahaks maad saada, mina võtaksin ka heameelega riigi käest maad, aga seda ei ole kõigile praegu anda, ja mis meie siis inimesi meelitame nende maadega, mida praegu juba kasutatakse. Mispärast meie teeme neile isu, kui teame, et seda rahuldada ei saa. Tegelikult elu seisukohalt ei saa kõiki neid maid ära võtta, millega inimestele isu äratatakse. (G. Lorenz, as: Seal on mängus 24.000 tiinu.) 24.000 tiinu! Aga kui võtame popsikohad kokku, siis saame suurema numbri. Ega suur number ei ole tähtis, vaid üksused. Kus on näha, et palgamaid ei ole tarvis, sealt tulevad need ära võtta. Tõesti, maanälg on suur, aga maajagamisega ei saa liialdada. Kuipalju ühele või teisele ametnikule maad anda, seda saab korraldada maksva seaduse põhjal Põllutööministeerium, ja kui seal on defektid ilmsiks tulnud, siis tuleb see kirjutada valitsuse arvele. Kuidas valitsuses asju aetakse, seda kõik teame, olete koalitsioonis, teil on esindajad valitsuses ja neil on võimalik ka teistes küsimustes esineda, mitte ainult neis, missugust ala oma minister juhib. Nüüd teie kannate suure märgukirja ette, aga mis meie teeme sellega? Kui valitsust komisjonis arvustatakse, siis tehakse ettepanek katkestada koosolek, et koalitsi-

ooni rühmad saaksid seisukohta võtta. Ega seda ometi siin teha ei taheta? See on terve valitsuse eelnõu ja ühtlasi peaksid valitsuse taga olema ka koalitsiooni rühmad. Siin aga tehakse ettepanek, katkestada koosolek, et koalitsiooni rühmad saaksid seisukohta võtta. Ma juhin neile nähtustele tähelepanu ja arvan, et igal ajal peab piir olema, kuigi terve elu ei ole muud kui võidujooks, siiski peab vaatama, et peaga vastu seinu ei jookse. (K. Päts, põl: On kõva pea, siis pole midagi.)

J. Saar (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin ümber lükata härra Schütz'i ebaõiged väited, kus härra Schütz ütles, et komisjonis ei olevat asunikud ettepanekut teinud, mis käsitab normi. See ettepanek tehti ja paljundati, ja kui ma ei eksi, (Pahemalt poolt: Kus?) Maa-komisjonis. ... siis oli see ettepanek kolmel koosolekul kõvasti arutamisel ja lõpuks ettepanek ei leidnud rohkem kui kahe asuniku poolt pooldamist. Seal oli muu seas öeldud, et algkoolil maad ei võiks olla üle 2½ ha ja hoolekandeaasutistel üle 25 ha. (J. Teemant, põl: Aga kus kohas see kohvijoomine oli, omavalitsuse komisjonis?) Seda mina ei tea, seda teab härra Schütz. Minu teada niisugust asja olnud ei ole.

Mis puutub maa-andmisse, mille kohta härra Johanson tähendas, et need maad olevat meie ministri ajal antud, siis ei ole neid maid meie ministri ajal antud, kooli-, hoolekande- ja palgamaad olid juba enne antud. (K. Päts, põl: See oli tede minister!)

Mis puutub sellesse, kus härra Johanson püüdis näidata, nagu tahaksime meie, asunikud, hoolekandeaasutistelt maad ära võtta, siis on see ekslik, sest meie ettepanek oli, anda hoolekandeaasutistele 25 ha maad, see oleks juba keskmine normaaltalu, ja põllutöökoolidele 50 ha maad, see on juba suur normaaltalu, ja sellest jätkub küllalt, et asju ajada.

R. Kuris (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Peale siin puudutatud küsimuse on veel teisi asjaolusid, mis väärivad kindlasti üldist tähelepanu. Mul oli juhus juba käesoleva aasta eelarve arutamise puhul juhtida Riigikogu tähelepanu sellele, et meil omavalitsuste maaküsimus on ummik. Ta oli täiesti sattunud niisugusesse olukorda, kus omavalitsused ei leidnud mingit väljapääsu. On terve rida ebamääraseid olukordi meie valdades maadega. Palju valla maid on valla nimele kinnista-

mata. Ma pean ütleva, et ka valdadele ei fee küllalt headmeelt suured talud, mis on neile antud mitmele kooliõpetajale väljarentimiseks. Õpetajad vahetuvad alataja ja kõik ei hari maid korrapäraselt. Valdadel ei ole vahetalituseks erilist huvi, kui maa vallale otsekohe tarvilik ei ole.

Kuid ka väikesemad maad on valla nimele kinnistamata, eriti need, mida andsid endised mõisapidajad kooli maadeks, mida aga ei saa kinnistada valla nimele sellepärast, et valdadel puuduvad vormilised tõendused selleks. Mul oli juhus paaril korral omavalitsuse tegelasena olla Põllutöoministri pool, kuid käesoleva seaduse liikumahakkamisega on võimalus olnud mõndagi sellest küsimusest lähemalt ära lahendada. Täna päevakorras olev omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus kahjuks ei lahenda siiski kõiki sellesarnaseid valla-maade küsimusi ja puudusi. Eriti aga selgusteks jääb siiski see kinnistamata ja vallale kingitud maade küsimus, mida osa Põllutöoministeriumi kohapealseid ringkonnavalitsejaid on võtnud riigi valitsemisele, kuigi, nagu minule komisjoni aruandja seletanud, on ministeerium lubanud seda ringkirja korras lahendada. Edaspidi siin mõnesugused parandused siiski oleksid tarvilikud.

Üldiselt pean kinnitama, et omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seaduse päevakorda võtmist tuleb meie omavalitsuste, eriti väikeste vallaomavalitsuste seisukohalt siiski tervitada.

Aruandja A. Saar (lõpusõna): Ettepanekute puhul, mis rkl. J. Saarelt tehti, toodi ette väärnähteid, mis ilmsiks tulnud eriti seal, kus veel heinaloogu maas on. Leiti puuduseks asjaolu, et õpetajatele on antud suured palgamaad. See seisukoht on üldiselt, nii komisjoni liikmete kui ka Vabariigi Valitsuse poolt, leitud mittenormaalne, praegune koolitöö nõuab õpetajalt täit tööjõudu, ja õpetaja ei saa olla ühtlasi põllumees. Seepärast ongi seadus-

eelnõu välja töötatud Vabariigi Valitsuse poolt, et korraldada maadeküsimust omavalitsuste ja keskasutuse — riigi — vahel, ja selle seadusega tahetakse just maadeküsimust reguleerida, et niisugused nähted kaoksid. Kuid selle seaduse väljatöötamise juures on jäetud see välja, et normidega piirata, sest üksikud juhtumised on nii erinevad üksteisest, et seda tõesti on raske piirata, ja nii maakomisjonis kui ka omavalitsuse komisjonis on kõik rühmad, peale koonduse, asunud seisukohale, et siin tuleb igatahes valitsust usaldada ja valitsuse toimetada jätta, nii kuidas kohalikud olud seda nõuavad, kuid seejuures rõhutati pea kõigi poolt, et suuri maid palgateenijatel ei või olla, nii kui seda omavalitsuse teenijad ja algkooli õpetajad on. Nad peaksid saama aiamaad, ja koolijuhatajal peaks olema lehmapidamise ja erijuhtudel hobusepidamise võimalus. Niisugune oli komisjoni liikmete soov ja sooviti seda ka seletuskirjas näha, et valitsusel, kes seda seadust käsitab, oleks teada, missugused on olnud soovid. Võtame algkoolid, üks on väikesem, teine suurem laste arvu poolest, kuna klasside arvu järgi ühel on rohkem kooliõpetajaid, teisel vähem. Ühel on 2½ ha maast vast küllalt, teisel on vähe, ja eriti neis kohtades, kus koolimaja ümber on suured tühjad maad, pargid j. n. e. Ei saa nõus olla, et peaksime piirama 2½ ha peale, vaid siin peab Vabariigi Valitsusel jääma võimalus reguleerida, ja ma ei kahtle, et minnakse palgamaid edasi pidama. See kartus on asjata ja põhjendamata. Komisjonide nimel ei saa sellega ühineda. Niisama ei saa ka ühineda hoolekandeaustistele, vanadekodudele ja põllutöökoolidele antavate maade normeerimisega, põhjused on varem ette toodud.

Pealkiri võetakse vastu.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.35 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).